ÜLDKOHTU OTSUS (viies koda)

1. juuli 2010 *

Kohtuasjas T-62/08,

ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni SpA, asukoht Terni (Itaalia), esindajad: advokaadid T. Salonico, G. Pellegrino, G. Pellegrino ja G. Barone,

hageja,

versus

Euroopa Komisjon, esindajad: C. Giolito ja G. Conte,

kostja,

mille ese on nõue tühistada komisjoni 20. novembri 2007. aasta otsus 2008/408/EÜ riigiabi C 36/A/06 (ex NN 38/06) kohta, mida Itaalia andis äriühingutele ThyssenKrupp, Cementir ja Nuova Terni Industrie Chimiche (ELT 2008, L 144, lk 37),

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

ÜLDKOHUS (viies koda),

koosseisus: koja esimees M. Vilaras (ettekandja), kohtunikud M. Prek ja V. M. Ciucă,

kohtusekretär: vanemametnik J. Palacio González,

arvestades kirjalikus menetluses ja 1. juuli 2009. aasta kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

otsuse

Vaidluse aluseks olevad asjaolud

1 Itaalia Vabariik riigistas elektritööstuse 6. detsembri 1962. aasta seadusega nr 1643, millega luuakse Ente nazionale per l'energia elettrica (ENEL) ja antakse sellele üle elektritööstuse ettevõtted (*Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana*, edaspidi

„*GURI*" nr 316, 12.12.1962, lk 5007, edaspidi „seadus nr 1643/62"). Itaalia Vabariik andis selle seadusega ENEL-ile riigi territooriumil elektrienergia tootmise, impordi, ekspordi, tarnimise, töötlemise, jaotamise ja müügi monopoli ning seda olenemata tootmisallikast; seadus nägi siiski ette ka mõningad erandid.

2 Seaduse nr 1643/62 artikli 4 lõikes 6 on sätestatud, et äriühingud, mis tootsid elektrit peamiselt enda tarbeks (edaspidi „isetootjad"), jäeti elektritööstuse riigistamisest kõrvale.

3 Sel ajal tegeles riigi enamusosalusega äriühing Terni terase, kemikaalide ja tsemendi tootmisega. Lisaks sellele käitas Terni talle kuuluvaid hüdroelektrijaamu, mille toodetavat elektrit kasutati peamiselt tootmisprotsesside toitmiseks.

4 Terni hüdroelektriharu riigistati selle äriühingu isetootja staatusest hoolimata, arvestades selle strateegilise tähtsusega riigi elektrienergiaga varustamisel.

5 Vabariigi Presidendi 21. augusti 1963. aasta dekreediga nr 1165, millega antakse ENEL-ile üle seaduse nr 1643/62 artikli 1 esimeses lõigus viidatud ning „Terni: Società per l'Industria e l'Elettricità" SpA tegevuseks kasutatav vara (*GURI* regulaarne lisa nr 230, 31.8.1963, lk 58, edaspidi „dekreet nr 1165/63"), hüvitas Itaalia Vabariik Ternile vara üleandmise elektri soodustariifi näol (edaspidi „Terni tariif"), mida pidi kohaldatama alates 1963. aastast kuni 1992. aastani.

6 1964. aastal jagati Terni kolmeks äriühinguks: terasetootja Terni Acciai Speciali, kemikaalide tootja Nuova Terni Industrie Chimiche ja tsemenditootja Cementir (edaspidi koos „Terni äriühingud"). Hiljem need äriühingud erastati ning nende uuteks omanikeks said vastavalt ThyssenKrupp, Norsk Hydro ja Caltagirone; nende tehingute tulemusel loodi vastavalt äriühingud ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni SpA, Nuova Terni Industrie Chimiche SpA ja Cementir SpA, millele jätkati Terni tariifi kohaldamist.

7 9. jaanuari 1991. aasta seadusega nr 9, millega kehtestatakse uue riikliku energeetikakava rakendussätted: institutsionaalsed aspektid, hüdroelektrijaamad ja elektriliinid, süsivesinikud ja geotermiline energia, isetootjad ja maksusätted (*GURI* regulaarne lisa nr 13, 16.1.1991, lk 3, edaspidi „seadus nr 9/91"), pikendas Itaalia Vabariik olemasolevate hüdroelektrikontsessioonide kehtivusaega 31. detsembrini 2001; nende kontsessioonide alusel tegutsevad elektrienergia tootmiseks ühisveevärgi vett kasutavad äriühingud.

8 Selle seaduse artikli 20 lõikega 4 pikendas Itaalia Vabariik ka Terni tariifi kohaldamisaega 31. detsembrini 2001. Seadus nägi ühtlasi ette, et järgmise kuue aasta vältel (2002–2007) pidid Terni äriühingutele tarnitava subsideeritud elektrienergia kogused järk-järgult vähenema, nii et tariifne eelis pidi 2007. aasta lõpuks kaduma.

9 Itaalia ametiasutused teatasid seadusest nr 9/91 komisjonile, kes võttis 6. augustil 1991 vastu otsuse, mille kohaselt tal vastuväited puuduvad (otsus riigiabi NN 52/91 kohta, edaspidi „6. augusti 1991. aasta otsus").

10 16. märtsi 1999. aasta seadusandliku dekreediga nr 79 elektri siseturu ühiseeskirju käsitleva direktiivi 96/92/EÜ kohta (*GURI* nr 75, 31.3.1999, lk 8, edaspidi „dekreet nr 79/99") pikendas Itaalia Vabariik olemasolevate hüdroelektrikontsessioonide kehtivusaega. Nimetatud dekreedi artikli 12 lõiked 7 ja 8 näevad ette järgmist:

„7. Kontsessioone, mille kehtivusaeg on lõppenud või lõppeb hiljemalt 31. detsembril 2010, pikendatakse nimetatud kuupäeval ning asjaomaste kontsessioonide omanikud jätkavad haldusakti väljaandmise vajaduseta oma tegevust, teavitades sellest kontsessiooni andnud ametiasutust 90 päeva jooksul käesoleva dekreedi jõustumisest […]

8. Kontsessioonide puhul, mille kehtivusaeg lõppeb pärast 31. detsembrit 2010, kohaldatakse kontsessioonis ette nähtud aegumise tingimusi."

11 14. märtsi 2005. aasta dekreetseaduse nr 35, milles kehtestatakse majandusliku, sotsiaalse ja piirkondliku arengu tegevuskava kiireloomulised meetmed (*GURI* nr 62, 16.3.2005, lk 4), muudetud 14. mai 2005. aasta seaduseks nr 80 (edaspidi „seadus nr 80/05"), artikli 11 lõikega 11 pikendas Itaalia Vabariik veel kord Terni tariifi kohaldamisaega 2010. aastani, kusjuures meede oli kohaldatav alates 1. jaanuarist 2005 (edaspidi „vaidlusalune meede"). Seaduses nr 80/05 täpsustati, et Terni äriühingutele tehakse soodustusi kuni 2010. aastani samadel tingimustel, mis kehtisid nende suhtes 31. detsembril 2004 nii tarnitud koguste (926 GWh kolmele äriühingule) kui ka hindade (1,32 eurosenti/kWh) puhul. Mõni aeg hiljem pikendati 23. detsembri 2005. aasta seadusega nr 266 üldiselt hüdroelektrikontsessioonide kehtivusaega 2020. aastani.

12 Olles saanud teada sellest pikendamise meetmest ühe teise asja menetlemisel, taotles komisjon 23. detsembri 2005. aasta kirjas Itaalia ametiasutustelt teavet, mis edastati talle 24. veebruari 2006. aasta kirjaga, millele järgnesid veel kaks kirja vastavalt 2. märtsil ja 27. aprillil 2006. aastal.

13 19. juuli 2006. aasta kirjas teatas komisjon Itaalia Vabariigile, et oli otsustanud algatada EÜ artikli 88 lõike 2 kohase menetluse. See otsus avaldati Euroopa Liidu Teatajas (ELT C 214, lk 5) ja komisjon kutsus huvitatud kolmandaid isikuid üles esitama kõnealuse meetme kohta märkusi.

14 Itaalia Vabariik esitas oma märkused 25. oktoobri 2006. aasta kirjas ning esitas lisateavet 2006. aasta 9. novembri ja 7. detsembri kirjades.

15 Komisjon sai huvitatud kolmandatelt isikutelt märkusi ja edastas need Itaalia ametiasutustele, andes neile võimaluse vastata. Itaalia Vabariigi märkused jõudsid komisjonini 22. detsembri 2006. aasta kirjaga.

16 20. veebruari 2007. aasta kirjas küsis komisjon lisateavet, mille Itaalia ametiasutused andsid 16. aprilli, 10. mai ja 14. mai 2007. aasta kirjades.

17 20. novembril 2007 võttis komisjon vastu otsuse riigiabi C 36/A/06 (ex NN 38/06) kohta, mida Itaalia andis äriühingutele ThyssenKrupp, Cementir ja Nuova Terni Industrie Chimiche (ELT 2008, L 144, lk 37, edaspidi „vaidlustatud otsus").

18 Vaidlustatud otsuse põhjendus 163 on sõnastatud järgmiselt:

„Komisjon leiab, et Itaalia [Vabariik] on rakendanud ebaseaduslikult [dekreetseaduse] nr [35]/05, mis muudeti seaduseks nr [80/05], artikli 11 lõiget 11, muutes ja pikendades kuni 2010. aastani Terni äriühingute suhtes kohaldatavat elektri soodustariifi kohaldamisaega, rikkudes sellega [EÜ] artikli 88 lõiget 3. Komisjon leiab, et sellise meetme suhtes, mis kujutab endast puhast tegevusabi, ei kehti ükski EÜ asutamislepingus sätestatud erand ja seega ei ole see ühisturuga kokkusobiv. Seetõttu ei tohi välja maksta seda osa abisummadest, mida ei ole veel makstud. Juba väljamakstud abi tuleb tagasi nõuda. Tagasinõutavast kogusummast võib maha arvata summad, mida abisaajad oleksid seaduse nr [9/91] kohaselt olnud aastatel 2005, 2006 ja 2007 õigustatud saama."

19 Vaidlustatud otsuse resolutsioonis on sätestatud järgmist:

„*Artikkel 1*

1. Riigiabi, mida Itaalia [Vabariik] on andnud äriühingutele ThyssenKrupp, Cementir ja Nuova Terni Industrie Chimiche, ei ole ühisturuga kokkusobiv.

2. Riigiabi, mille Itaalia [Vabariik] on ThyssenKruppile, Cementirile ja Nuova Terni Industrie Chimiche'ile määranud, kuid ei ole välja maksnud, ei ole ühisturuga kokkusobiv ning seetõttu ei tohi seda rakendada.

Artikkel 2

1. Itaalia [Vabariik] peab abisaajatelt artikli 1 lõikes 1 osutatud abi tagasi nõudma.

[…]”

Menetlus ja poolte nõuded

20 Hageja esitas käesolevas asjas Üldkohtu kantseleisse hagiavalduse 6. veebruaril 2008.

21 Hageja palub Üldkohtul:

– tunnistada vaidlustatud otsus õigusvastaseks ning tühistada see täies ulatuses;

– mõista kohtukulud välja komisjonilt;

– vajaduse korral kohustada komisjoni esitama Üldkohtu kodukorra artiklite 64 ja 66 alusel vastavalt 1991. aasta septembris ja novembris Itaalia ametiasutuste poolt saadetud ning neile saadetud kirjavahetus ning näha ette mis tahes muud vajalikuks peetavad menetlust korraldavad meetmed või menetlustoimingud;

või teise võimalusena tühistada vaidlustatud otsus osas, milles

– sedastatakse, et Itaalia Vabariik rakendas riigiabi hageja, Cementiri ja Nuova Terni Industrie Chimiche kasuks, rikkudes EÜ artikli 88 lõiget 3;

– sedastatakse, et hagejalt, Cementirilt ja Nuova Terni Industrie Chimiche'lt tuleb tagasi nõuda teatud summad, ja sellest tulenevalt

– kohustatakse Itaalia Vabariiki nõudma nimetatud summad koos intressidega viivitamata tagasi;

viimase võimalusena tühistada vaidlustatud otsus osas, milles Itaalia Vabariiki kohustatakse nõudma viivitamatult tagasi abi koos intressidega, kuna nimetatud tagasinõudmine on vastuolus õiguspärase ootuse üldpõhimõttega.

22 Komisjon palub Üldkohtul:

– jätta hagi rahuldamata;

– mõista kohtukulud välja hagejalt.

Õiguslik käsitlus

23 Hageja tugineb neljale väitele, mis seonduvad esiteks EÜ artikli 87 lõike 1 rikkumisega, teiseks menetlusnormide ja EÜ artiklite 87 ja 88 rikkumisega Itaalia ametiasutuste esitatud majandusuuringuga seonduva ilmse hindamisvea tõttu, kolmandaks EÜ artikli 88 lõike 3 rikkumisega ja neljandaks nõukogu 22. märtsi 1999. aasta määruse (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad [EÜ artikli 88] kohaldamiseks (EÜT L 83, lk 1; ELT eriväljaanne 08/01, lk 339), artikli 14 lõike 1 ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumisega.

Väide EÜ artikli 87 lõike 1 rikkumise kohta

Poolte argumendid

24 Hageja väidab, et komisjon määratles vaidlusaluse meetme ekslikult riigiabina ning leidis sellest tulenevalt, et nimetatud meetmest oleks pidanud talle teatama.

25 Ta märgib, et liikmesriikide poolt ettevõtjatele eeskätt sundvõõrandamisega tekitatud kahju hüvitamiseks kehtestatud hüvitavaid meetmeid ei käsitata riigiabina; seda möönis komisjon ise vaidlustatud otsuse põhjenduses 70.

26 Käesolevas asjas seadis Terni suhtes 1962. aastal kohaldatud erakorraline sundvõõrandamine ta konkurentsi seisukohast teiste konkurentidega võrreldes selgelt ebasoodsasse olukorda, mistõttu seadusandja kehtestas sellise tõsiselt diskrimineeriva olukorra heastamiseks Ternile hüvitamise „kriteeriumi", mis on täiesti erinev hüvitistest, mida maksti ühekordse rahalise hüvitise näol teistele ettevõtjatele, kelle suhtes oli kohaldatud sundvõõrandamist, et sel moel „mitte häirida selle ettevõtja sisemist tasakaalu", arvestades, et seaduse kohaselt ei oleks ta pidanud riigistatavate ettevõtjate hulka kuuluma.

27 Seadusega nr 1643/62 anti hageja väitel seega Ternile õigus saada aja jooksul hüvitist elektritarnetele kohaldatava eritariifi näol, seades ta seejuures virtuaalse isetootja olukorda, et katta pikaajaliselt elektrihinna arengust tulenev võimalik täiendav kahju

– mille suurust oli sundvõõrandamise hetkel raske hinnata – ja neutraliseerida sel moel jätkuvalt sundvõõrandamise mõju.

28 Kohaldades seda paindlikku kriteeriumi, mis seisnes Terni ja teiste isetootjate, kelle suhtes ei olnud sundvõõrandamist kohaldatud, vahelise mittediskrimineeriva paralleeli säilitamises, nähti dekreedis nr 1165/63 hageja sõnul ette, et Terni tariifi kohaldamisaeg on sama kestusega mis nende isetootjate hüdroelektrikontsessioonide kestus, kelle suhtes ei olnud sundvõõrandamist kohaldatud, st et Terni tariifi kohaldamisaeg lõppes 31. detsembril 1992, mil Terni hüdroelektriharu sundvõõrandamise diskrimineeriv mõju oleks tõenäoliselt lakanud. Nimelt oleks Terni pidanud 1992. aasta lõpus kaotama kontsessioonid, mis võimaldasid veeressursside kasutamist elektri isetootmise eesmärgil.

29 Sel moel määratletud hüvitis tuleneb seega kolmest tegurist: elektri kogus, selle hind ja kestus. Üksnes esimene neist teguritest määrati lõplikult kindlaks ja seda Terni 1961. aasta tarbimise alusel ning arvestades tarbimise suurenemisega seoses tehtud investeeringutega, millele vastavaid töid ei olnud 1962. aastal veel lõpule viidud. Hinda ei määratud hageja väitel kindlaks mitte arvuliselt, vaid pigem arvutusmeetodi teel, sest üksnes hinna paindlikkus võimaldas järgida valitud hüvitamisloogikat. Kestus oli määratud 30 aastale ja seda mitte seetõttu, et nimetatud kestus võimaldas katta sundvõõrandatud vara väärtuse, vaid seetõttu, et kestus vastab teiste isetootjatega, kelle suhtes sundvõõrandamist kohaldatud ei olnud, võrdlemise kriteeriumi kohaselt alati hüdroelektrikontsessioonide kestusele, mida komisjon vaidlustatud otsuse põhjendustes 18 ja 77 tunnistab.

30 Eesmärki taastada võimaluste piires majanduslikud tingimused ja tasakaal, mis Terni puhul enne sundvõõrandamist esinesid, peeti silmas ka Itaalia konstitutsiooniõiguse põhimõtete kohaldamisel; need põhimõtted on käesoleval juhul mittediskrimineerimise põhimõte ja põhimõte, mille kohaselt tuleb sundvõõrandamise korral maksta

„tõsist" ja „sobivat ning piisavat" hüvitist, samuti EÜ artikli 4 esimeses lõigus sätestatud ühenduse õiguse põhimõte, mis kaitseb vaba konkurentsi.

31 See algne hüvitusmeede on hageja väitel lisaks kooskõlas Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK") lisaprotokolli artiklis 1 ette nähtud põhimõtete ning Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi „EIÕK") praktikaga.

32 Komisjon väidab hageja väitel ekslikult, et selle režiimi kestuse pikendamine toob kaasa algse meetme muutmise, mis muudab vaieldamatult ning eranditult hüvitise hüvitavat laadi. Hinnates seda, kas tariifse meetme pikendamisega võib selle hüvitav laad olla muutunud, tuleb arvestada eespool mainitud eesmärgi järgimist sellisena, nagu see määratleti eelnevalt (*ex ante*).

33 Hageja märgib, et 7. augusti 1982. aasta seadus nr 529, millega reguleeritakse ühelt poolt ENEL-i ja teiselt poolt kohalike äriühingute elektriettevõtete ja elektrienergiat ise tootvate ettevõtete suhteid hüdroelektri tootmiseks vee võtuga seonduvate kontsessioonide osas (*GURI* nr 222, 13.8.1982, lk 5771), ja seaduse nr 9/91 artikkel 24 pikendavad olemasolevate kontsessionääride enne 1992. aasta lõppu lõppevate hüdroelektrikontsessioonide kestust 31. detsembrini 2001 ning et see pikendamine, mis on täiesti erakorraline ja mis oli riigistamise ajal kindlasti ettenägematu, tõstatas uuesti Terni jaoks ette nähtud hüvitamise kriteeriumi rakendamise probleemi. Seaduses nr 1643/62 ning dekreedis nr 1165/63 määratletud hüvitusmeetme kohaselt ning selleks, et säilitada paralleelsus Terni ja teiste isetootjate vahel, otsustas seadusandja pikendada Terni tariifi kohaldamisaega 31. detsembrini 2001, nähes selle ette seaduse nr 9/91 artikli 20 lõikes 4.

34 Hageja juhib tähelepanu asjaolule, et vastupidi komisjoni väidetele sisaldab seaduse nr 9/91 artikkel 20, mis näeb ette Terni tariifi kohaldamisaja pikendamise, kahte otsest ja ühte kaudset viidet isetootjatele, mis kinnitavad, et nimetatud tariifi kohaldamisaja pikendamine oli Itaalia riigi jaoks seadusega nr 1643/62 kehtestatud hüvitamise „kriteeriumi" rakendamiseks kohustuslik.

35 Ta rõhutab lisaks, et 6. augusti 1991. aasta otsusega otsustas komisjon „mitte esitada vastuväiteid" seaduse nr 9/91 kohaldamisele. Lisaks sellele ei algatanud komisjon menetlust pärast seda, kui oli palunud Itaalia Vabariigil esitada konkreetset teavet „äriühingule Ilva [Terni õigusjärglane] elektrihinna alandamise näol antud väidetava abi kohta" ja saanud vastused, milles selgitati soodustariifi tegelikku hüvitavat laadi. Sellest tuleneb hageja hinnangul, et komisjon nõustus järeldusega, mille kohaselt see pikendamine kujutas endast Ternile seadusega nr 1643/62 ja dekreediga nr 1165/63 ette nähtud hüvitusmeetme õiguspärast jätku, millest tulenevalt ei kohaldata selle tariifirežiimi suhtes riigiabialaseid ühenduse õigusnorme.

36 Hageja tuletab meelde, et dekreedi nr 79/99 artikli 12 lõikega 7 pikendati uuesti hüdroelektrikontsessioone 31. detsembrini 2010, samas kui Terni tariifi kohaldamisaega samal ajahetkel ei pikendatud, sest seadusega nr 9/91 ette nähtud pikendamine nägi ühtlasi ette ka järkjärgulise hüvitise andmise lõpetamise korra, mille kohaldamist tuli alustada hüdroelektrikontsessioonide tähtaja möödumise hetkel (st 2001. aasta lõpus) ning lõpetada 2007. aasta lõpuks. Lisaks sellele oleks ka elektrituru liberaliseerimine, mis oli ette nähtud dekreediga nr 79/99, pidanud prognooside kohaselt võimaldama Terni äriühingutel osta liberaliseeritud turul elektrit konkurentsivõimeliste hindadega, mis ei erine oluliselt tootmiskuludest, mida need äriühingud oleksid kandnud, kui sundvõõrandatud elektrijaamad oleksid jäänud nende omandisse.

37 Kuid 2005. aastal ei olnud elektrituru liberaliseerimine Itaalias avaldanud loodetud soodsat mõju konkurentsi osas ning Terni äriühingud olid uuesti sattunud olukorda, mis oli diskrimineeriv võrrelduna nende isetootjate olukorraga, kelle suhtes ei olnud kohaldatud sundvõõrandamist; sellest tulenevalt võttis seadusandja vastu vaidlusaluse meetme. Hageja arvates on ilmne, et kui Itaalia Vabariik otsustas pikendada uuesti 2010. aastani hüdroelektrikontsessioonide kestust, oli hagejal ja teistel Terni äriühingutel juba olemas õigus nõuda Terni tariifi kohaldamise jätkumist isegi siis, kui selle määr ja kestus ei vastanud nimetatud kontsessioonidele. Lõppkokkuvõttes säilitas vaidlusalune meede hageja meelest hüvitamise algse loogika, mis seisnes Terni kohtlemises virtuaalse isetootjana.

38 Hageja rõhutab, et see virtuaalse isetootja staatus säilis aja jooksul muudel eesmärkidel, eeskätt siis, kui Itaalias lisati elektrihinnale „termiline täiendav maks", mida Terni, nagu ka kõigi teiste isetootjate suhtes, ei kohaldatud. Nii Corte suprema di cassazione (Itaalia kassatsioonikohus tsiviil- ja karistusasjades) kui ka Consiglio di Stato (Itaalia kõrgeima astme kohus haldusasjades) on pealegi *in tempore non suspecto* kohtuotsustes ning kohtuasjades, mille ese ei olnud sama käesoleva asja esemega, ametlikult tunnustanud paralleelsuse ja virtuaalse isetootja kriteeriumi kui Terni tariifi aluste erilist loogikat. Nimelt on need kaks kõrgeimat kohut hageja väitel kinnitanud, et isegi pärast 1992. aastat pidi elektrihind, mida Terni pidi ENEL-ile maksma, koosnema samadest elementidest, millest koosnevad teiste isetootjate kulud. Komisjoni vastuväide, mille kohaselt selline tõlgendus ei ole asjakohane, kuivõrd see ei puuduta dekreeti nr 1165/63, vaid üksnes seadust nr 9/91, on formaalne ning tõega vastuolus, kuivõrd nendes kohtuotsustes tehtud järeldused tuginevad just nimelt Ternile riigistamise eest määratud hüvitise erilisele loogikale ning eeskätt seaduse nr 1643/62 artikli 4 ning dekreedi nr 1165/63 artiklite 7 ja 8 tõlgendamisele.

39 Komisjoni seisukoht annab tunnistust vastuolude esinemisest nii vaidlustatud otsuses endas kui ka vaidlustatud otsuse ja kostja vastuse vahel.

40 Hageja sõnul on komisjoni väide, mille kohaselt „[s]ummade või mehhanismi mis tahes tagantjärele muutmine muudab tingimata meetme olemust", ilmselgelt vastuolus asjaoludega, millega komisjon ise nõustus ning mis seisnevad selles, et pikendamiste mõte on „säilitada võrdne kohtlemine nende hüdroelektritootjatega, kelle kontsessioonide kehtivusaega oli pikendatud" (vaidlustatud otsuse põhjendus 92), et algse kohaldamisaja kehtestamisel oli arvestatud hüdroelektrikontsessioonide tähtaega (vaidlustatud otsuse põhjendus 77) või et Itaalia seadusandja poolt 1962. aastal valitud hüvitusmeede oli õigustatud, kuivõrd see võimaldas „kõrvaldada Ternile aastate jooksul näiteks energiahindade tõusust tekkiva võimaliku lisakahju ohu" (vaidlustatud otsuse põhjendus 73).

41 Viimane väide näitab kaudset nõustumist asjaoluga, et Ternile sundvõõrandamisest tulenev kahju on otseselt seotud eelisega, mida teised isetootjad võivad saada seonduvalt elektri tarnimise kuludega, ning seetõttu tuleb möönda, et hüvitise kohaldamisaja pikendamine, mis on seotud kontsessioonide kehtivuse pikendamisega, ei kujuta endast uut meedet (ega uut kriteeriumi), vaid ainuüksi algse meetme õiglast rakendamist.

42 Ainus põhjus, mille alusel komisjon on vaidlustatud otsuses Terni tariifi kohaldamisaja pikendamise hüvitava laadi vaidlustanud, tugineb ajafaktorile, mis annab tunnistust äärmiselt formaalsest lähenemisest, mis ei ole kooskõlas Itaalia õiguskorra (mis omistab tähtsust seadusandja tahtele) tõlgenduskriteeriumide ega „sisulise hindamisega",

mida EÜ asutamislepingu sätete kohaldamisel järgivad nii komisjon kui ka ühenduse kohtupraktika.

43 Hageja väidab, et kuna hüvitamine ei seisnenud sundvõõrandatud vara omaaegse väärtuse hüvitamises, vaid selle eesmärk oli säilitada Terni majanduslik ja finantstasakaal – elektrihinda arvestades –, ei ole virtuaalse isetootjaga samastamise loogikast lähtudes enam võimalik väita, et üks sellise tulemuse saavutamiseks määratletud muutujatest pidi jääma muutumatuks ka juhul, kui muutub tegur, mille alusel tema staatus algselt kindlaks määrati. See tähendab hageja arvates seda, et nii nagu Ternile tarnitava elektri hind (st Terni tariif) oli mõeldud järgima ENEL-i tariifide arengut, nii muudeti ka selle tariifi kohaldamise õiguse kestust vastavalt sellele, kuidas muutus hüdroelektrikontsessioonide kestus, mis sel ajahetkel oli määratud 31. detsembrile 2001. Ainus erinevus seisneb selles, et kui hinna muutus oli dekreedi nr 1165/63 artiklis 8 selgelt ja üheselt mõistetavalt ette nähtud, kuna ENEL-i kohaldatavate hindade muutumine oli selle õigusnormi vastuvõtmise ajal normaalne ja ettenähtav sündmus, siis kohaldamisaja muutumisele ei viidatud sõnaselgelt seetõttu, et polnud mõeldav, et oleks pidanud suutma 30 aasta osas ette näha, et seadusandja otsustab kontsessioonide kestust pikendada.

44 Lõpetuseks on komisjon hageja väitel teinud oma arutluskäigus veel ühe vea, väites, et kui Ternit ei oleks hüvitusmeede rahuldanud, oleks ta pidanud selle vaidlustama seaduse nr 1643/62 artikli 5 lõike 5 alusel. Komisjon ei ole arvestanud asjaolu, et kuna Ternile soodustariifi kohaldamiseks valitud meede oli laadilt äärmiselt spetsiifiline ning paindlik, ei olnud Ternil mingit huvi selle tariifi adekvaatsust vaidlustada. Hageja lisab, et kõnealune säte oli tegelikult kohaldatav ainult juhul, kui sundvõõrandamise eest maksti hüvitist „ühekordse summana", mitte soodustariifi näol nagu Terni puhul.

45 Komisjon väidab, et hageja esitatud väide tuleb tagasi lükata, kuna see põhineb ekslikul eeldusel, ja vaidleb vastu sellele, et kõnealuses asjas on tema seisukoht mõneti vastuoluline.

46 Ta tuletab meelde, et vaidlustatud otsuses on märgitud, et Terni tariifi kohaldati konkreetsel moel dekreedi nr 1165/63 artikli 6 sätete kohaselt määratletud kindla ajavahemiku jooksul, st 31. detsembrini 1992. Nendest sätetest tuleneb tema arvates selgelt, et nimetatud tariifi kohaldati Terni suhtes hüvitamise eesmärgil sundvõõrandamise hetkel lõplikult määratletud ajavahemiku jooksul ning et selle kohaldamisaja kindlaksmääramisel võeti ilmselt aluseks Terni hüdroelektrikontsessiooni n-ö ülejääv ehk sundvõõrandamise hetkele järgnev kestus, mis kujutas endast sundvõõrandatud kontsessiooni väärtuse hindamise üht peamist elementi.

47 Komisjon väidab, et ei seadus nr 1643/62 ega dekreet nr 1165/63 ei sidunud Terni tariifi kohaldamisaja pikendamist – teatud dünaamilise viite abil – mingil moel teiste selliste isetootjate, kelle suhtes ei olnud sundvõõrandamist kohaldatud, hüdroelektrikontsessioonide kestusega tulevikus, nähes ette nimetatud tariifi kohaldamisaja automaatse pikendamise juhul, kui viimati nimetatud kontsessioone uuendatakse või pikendatakse. Isegi kui komisjon möönab, et on võimalik, et Itaalia seadusandja mõtles Terni tariifi kohaldamisaega määratledes teiste hüdroelektrikontsessioonide kestuse peale, on vaieldamatu, et seaduse nr 1643/62 tekstist nähtub üksnes seadusandja otsus hüvitada Ternile (hüdroelektrikontsessiooni sundvõõrandamine) mitte ühekordse maksega, vaid elektri alandatud hinnaga tarnimise abil teatud ajavahemiku jooksul (mis määratleti hiljem dekreedis nr 1165/63).

48 Komisjon rõhutab, et Itaalia kohtupraktika kohaselt on tõlgenduskriteerium, mille kohaselt tuleb seadust tõlgendada selles kasutatud sõnastuse tähendusest lähtudes, ülimuslik mis tahes muu kriteeriumi suhtes, kui seaduse sõnastus on ühetähenduslik. Seda põhimõtet rakendavad tavaliselt ka ühenduste kohtud.

49 Dekreedi nr 1165/63 komisjonipoolne tõlgendus ei ole kuidagi vastuolus Corte suprema di cassazione ja Consiglio di Stato otsustega, millele hageja viitab. Nimelt ei tugine need kohtuotsused mainitud dekreedi algtekstile, vaid seadusega nr 9/91 ette nähtud Terni tariifi kohaldamisaja pikendamise järgselt kohaldatavatele õigusnormidele. On ilmne, et need kohtuotsused viitavad seaduses nr 1643/62 ja dekreedis nr 1165/63 ette nähtud sätetele üksnes niivõrd, kuivõrd nende kohaldamisaega pikendati ja nende kohaldamine nähti ette seadusega nr 9/91 pärast 31. detsembrit 1992. Komisjon väidab, et need kohtuotsused räägivad vastu hageja teesile.

50 Mis puudutab seadust nr 9/91, siis komisjoni väitel on vaidlustatud otsuses lihtsalt märgitud, et Itaalia ametiasutuste esitatud teabe alusel sai komisjon aru, et Terni tariifi kohaldamisaja kuni 2001. aastani pikendamise otsuse (milles nähti lisaks ette selle kohaldamise järkjärguline lõpetamine aastatel 2002–2007) vastuvõtmisel arvestati hüdroelektrikontsessioonide peaaegu samaaegset pikendamist. Kõnealuse seaduse tekstist nähtub siiski selgelt, et seadus ei sidunud omavahel Terni tariifi kohaldamisaja pikendamist teiste isetootjate hüdroelektrikontsessioonide pikendamisega ning väide, mille kohaselt Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine on „kohustuslik", on ilmselgelt alusetu, arvestades seaduse nr 1643/62 ning dekreedi nr 1165/63 sisu.

51 Samuti ei ole põhjust asuda seisukohale, et nimetatud tariifi kohaldamisaja pikendamine vaidlusaluse meetmega 2005. aastal on konkreetselt seotud kuus aastat varem dekreediga nr 79/99 ette nähtud kontsessioonide pikendamisega. Lisaks sellele, et vaidlusaluse meetme tekstis ei ole ühtegi sellesisulist viidet, on raske aru saada, miks seadusandja – juhul, kui tema tegelik tahe oli suunatud Terni tariifi kohaldamisaja ühtlustamisele hüdroelektrikontsessioonide uue kestusega – ootas kuus aastat enne nimetatud tariifi kohaldamisaja pikendamist. Sellest vasturääkivusest annab tunnistust asjaolu, et mõni kuu pärast Terni tariifi kohaldamisaja pikendamist pikendati seadusega nr 266/05 uuesti hüdroelektrikontsessioonide kestust (aastani 2020), ilma et seejuures oleks ette nähtud Terni tariifi kohaldamisaja vastavat pikendamist.

52 Vastupidi, seadusest nr 80/05 tuleneb komisjoni arvates selgelt, et soodustariifide, sh Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine nähti ette üldiselt selleks, et „võimaldada asjaomastel ettevõtetel areneda ja oma tootmine ümber korraldada"; seda eesmärki kinnitasid Itaalia ametiasutused sõnaselgelt haldusmenetluse käigus.

53 Komisjon väidab, et kui dekreediga nr 1165/63 oleks ette nähtud Terni tariifi kohaldamisaja automaatne pikendamine juhul, kui teiste isetootjate kontsessioone pikendatakse, oleks see olnud vastuolus põhimõttega, mille kohaselt vara sundvõõrandamise eest makstava hüvitise kindlaksmääramisel tuleb arvestada selle vara väärtust sundvõõrandamise hetkel (kontsessiooni sundvõõrandamise korral sõltub väärtus ka kontsessiooni n-ö ülejäävast ehk sundvõõrandamise hetkele järgnevast kestusest). Kui nimetatud hüvitis on sundvõõrandatud vara väärtust arvestades kindlaks määratud, ei saa seda enam tagantjärgi vara väärtuse hilisemate, õigus- või haldusnormidest tulenevate muutuste (väärtus kas väheneb või suureneb) alusel muuta.

54 Terni hüvitamisviisi valik ei tähenda piiramatut või igavest õigust selle soodustariifi kohaldamise jätkamisele ning komisjon tunnistab, et ta ei saa aru, millisel moel kinnitab EIÕK praktika hageja pakutud tõlgendust.

Üldkohtu hinnang

55 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldab „abina" määratlemine EÜ artikli 87 lõike 1 tähenduses seda, et kõik selles sättes esitatud tingimused on täidetud (Euroopa Kohtu 21. märtsi 1990. aasta otsus kohtuasjas C-142/87: Belgia *vs.* komisjon, nn

Tubemeuse'i kohtuotsus, EKL 1990, lk I-959, punkt 25, ja 1. juuli 2008. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-341/06 P ja C-342/06 P: Chronopost ja La Poste *vs.* Ufex jt, EKL 2008, lk I-4777, lk 121).

56 Esiteks peab olema tegemist sekkumisega riigi poolt või riigi ressurssidest. Teiseks peab see sekkumine kahjustama liikmesriikidevahelist kaubandust. Kolmandaks peab see andma kasusaajale mingi eelise. Neljandaks peab see kahjustama või ähvardama kahjustada konkurentsi (Euroopa Kohtu 30. märtsi 2006. aasta otsus kohtuasjas C-451/03: Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, EKL 2006, lk I-2941, punkt 56, ja eespool punktis 55 viidatud kohtuotsus Chronopost ja La Poste *vs.* Ufex jt, punkt 122).

57 Tuleb meenutada, et meetmeid, mis erinevas vormis vähendavad ettevõtte eelarvel tavaliselt lasuvaid kulutusi ning mis seeläbi sarnanevad toetusele, loetakse EÜ artikli 87 lõike 1 tähenduses eeliseks (Euroopa Kohtu 23. veebruari 1961. aasta otsus kohtuasjas 30/59: De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg *vs.* Ülemamet, EKL 1961, lk 1 ja 39; 29. juuni 1999. aasta otsus kohtuasjas C-256/97: DM Transport, EKL 1999, lk I-3913, punkt 19, ja 14. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-276/02: Hispaania *vs.* komisjon, EKL 2004, lk I-8091, punkt 24), nagu eeskätt kaupade või teenuste pakkumine soodustingimustel (vt Üldkohtu 16. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas T-274/01: Valmont *vs.* komisjon, EKL 2004, lk II-3145, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).

58 Hageja väidab käesolevas asjas, et vaidlusalust meedet ei saanud määratleda riigiabina, kuivõrd ei ole täidetud kasusaajale eelise andmise tingimus, sest nimetatud meede on puhtalt hüvitavat laadi.

59 On selge, et teatud ettevõtjatele makstavad hüvitised ei kujuta endast riigiabi.

60 Nii täpsustas Euroopa Kohus 27. septembri 1988. aasta otsuses liidetud kohtuasjades 106/87–120/87: Asteris jt (EKL 1988, lk 5515, punktid 23 ja 24), et riigiabi, mida kujutavad endast teatud ettevõtjaid või teatud tooteid soodustavad avaliku võimu meetmed, on õigusliku laadi poolest oluliselt erinevad hüvitistest, mida siseriiklikud ametiasutused võivad olla kohustatud maksma eraõiguslikele isikutele neile tekitatud kahju eest, ja need hüvitised ei kujuta endast seega abi EÜ artiklite 87 ja 88 tähenduses.

61 Euroopa Kohus märkis lisaks, et avalik-õiguslikud toetused, mida antakse avalike teenuste osutamise kohustusega ettevõtjatele nende kohustuste täitmisega seonduvate kulutuste hüvitamiseks ja mis vastavad teatud tingimustele, ei kuulu EÜ artikli 87 lõike 1 kohaldamisalasse (Euroopa Kohtu 24. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas C-280/00: Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg, EKL 2003, lk I-7747, punkt 94).

62 Komisjon märgib käesolevas asjas, et riigi poolt vara sundvõõrandamise eest antud hüvitist ei peeta tavaliselt riigiabiks (vaidlustatud otsuse põhjendus 70).

63 Vaidlusalune meede seisneb sellise esialgse meetme pikendamises, millega anti Ternile õigus tarnida elektrienergiat soodustariifi eest ja seda hüvitamaks nimetatud äriühingu hüdroelektriharu riigistamist 1962. aastal.

64 Dekreedi nr 1165/63 artikkel 6, milles see hüvitis määratletakse, on sõnastatud järgmiselt:

„ENEL peab tarnima Ternile […] 1 025 000 000 kWh (miljard kakskümmend viis miljonit) igal aastal võimsusega 170 000 kW (sada seitsekümmend tuhat), mis vastab Terni poolt seaduse nr 1643[/62] artiklis 1 nimetamata tegevuseks 1961. aastal kasutatud elektrienergia mahule […], ja 595 000 000 kWh (viissada üheksakümmend viis miljonit) igal aastal täiendava võimsusega 100 000 kW (sada tuhat) seoses tegevusega, mida oli seaduse nr 1643[/62] jõustumise kuupäeval alustatud.

Nimetatud tarned toimuvad kuni 31. detsembrini 1992 Terni käitiste lähistel asuvates poolte ühisel kokkuleppel määratletud tarnepunktides."

65 See kindla suurusega kogus elektrienergiat tuli tarnida soodustariifiga, mis on määratletud dekreedi nr 1165/63 artiklis 7 järgmiselt:

„1 025 000 000 kWh […] tarnimiseks igal aastal määratakse kWh tarnehind kindlaks aastatel 1959–1961 Terni […] elektritootmissektori poolt äriühingu teistes sektorites tegutsevatele käitistele tarnimisel kohaldatud keskmise äriühingusisese siirdehinna alusel.

Terni […] tarbitava energiakoguse puhul, mis ületab 1 025 000 000 kWh […] aastas ning kuni 595 000 000 kWh […] aastas, lisatakse eelmises lõigus määratletud hinnale 0,45 [Itaalia] liiri kWh eest."

66 Meede, mille adressaadiks Terni oli, näib seega tulenevat kolmest tegurist: elektri kogus, selle hind ja soodusrežiimi kestus.

67 Komisjon leiab, et esialgne meede kujutas endast hüvitist, see oli sobiv ning Terni tariif ei andnud kasusaajatele nimetatud meetmes ette nähtud kestuse vältel, st 1992. aastani mitte mingisugust eelist. Tuginedes dekreedi nr 1165/63 artikli 6 grammatilisele tõlgendusele ja asjaolule, et nimetatud tariifi kohaldamisajana oli ette nähtud 30-aastane periood, väidab komisjon, et selle tariifi kohaldamisaja pikendamist ei saa käsitada hüvitise lahutamatu osana ning järeldab, et seaduse nr 80/05 artikli 11 lõike 11 alusel alates 1. jaanuarist 2005 Terni äriühingutele kohaldatav tariif kujutab endast riigiabi EÜ artikli 87 lõike 1 tähenduses (vaidlustatud otsuse põhjendused 78, 79, 94 ja 117).

68 Hageja vaidlustab selle järelduse, tuginedes hüvitist ette nägevate siseriiklike sätete dünaamilisele tõlgendusele. Ta väidab, et nendega kehtestatakse hüvitusmehhanism, mis on eriline selle poolest, et see on paindlik – kolmest hüvitist määratlevast tegurist (lisaks hinnale ja kestusele) on üksnes elektrienergia kogus lõplikult määratletud.

69 Selle mehhanismi eesmärk on tema väitel tagada Terni 1962. aasta sundvõõrandamise eelne majanduslik tasakaal; sundvõõrandamise näol oli tegemist erakorralise ja teiste elektrienergia isetootjatega – olid nad siis Terni konkurendid või mitte – võrreldes diskrimineeriva meetmega. Neil asjaoludel oli seadusandja tahe näha Ternile ette hüvitis niisuguse meetme abil, mille puhul samastatakse mainitud äriühing virtuaalse isetootjaga ning mis pidi järjepidevalt tagama Terni võrdse kohtlemise nende isetootjatega, kelle suhtes sundvõõrandamist kohaldatud ei olnud.

70 Vastavalt hüvitamise algsele loogikale pikendasid Itaalia ametiasutused seega Terni tariifi kohaldamisaega vastavalt isetootjate hüdroelektrikontsessioonide uuendamistele, kusjuures pikendamine oli hüvitusmeetme rakendamiseks kohustuslik ning sellest lahutamatu.

71 Sellise arutluskäiguga ei saa nõustuda.

72 Esiteks on oluline rõhutada, et käesoleva kohtuvaidluse taustaks on Itaalia elektrisektori riigistamine, mis viidi läbi Itaalia põhiseaduse artikli 43 alusel, mille rakendamise õiguslikuks vahendiks oli seadus nr 1643/62, mida täiendas dekreet nr 1165/63.

73 Seega tuleb kõnealuse riigistamise kõigi aspektide mõistmiseks, sh riigi poolt ühepoolselt otsustatud omandi ülemineku puhul õiguslikult nõutavat hüvitist puudutavas osas tugineda neile kahele tekstile.

74 Dekreedi nr 1165/63 artikli 6 sõnastusest nähtub ühetähenduslikult, et Terni tariif kehtestati hüvitisena, mida maksti teatud selgelt määratletud ajavahemiku vältel, mille pikendamise võimalust ette ei nähtud. Nii näeb see artikkel ette, et elektritarned Ternile „toimuvad kuni 31. detsembrini 1992", mis tähendab, et täpse kuupäeva mainimine peaks välistama *a priori* kõik selle sätte ajalise kohaldatavusega seonduvad tõlgendamisraskused.

75 Lisaks sellele ei ole hageja viidanud ühelegi seaduse nr 1643/62 või dekreedi nr 1165/63 sättele, mis näeks ette Terni tariifi kohaldamisaja muutmise võimalusega pikendada seda ette nähtud lõppkuupäevast kaugemale. Seevastu tuleb märkida, et Ternile elektrienergia tarnimise hinna muutmise võimaluse nägi siseriiklik seadusandja sõnaselgelt ette dekreedi nr 1165/63 artiklis 8.

76 Rõhutades asjaolu, et siseriiklik seadusandja võttis riigistamise ajal dekreedis nr 1165/63 kuupäeva 31. detsember 1992 kehtestamisel arvesse isetootjate hüdroelektrikontsessioonide lõppkuupäeva, märgib hageja, et sõnaselge sätte puudumine võimaluse kohta muuta Terni tariifi kohaldamisaega vastavalt kontsessioonide kestusele on seletatav asjaoluga, et kontsessioonide uuendamine kujutas endast sel ajahetkel nimetatud seadusandja jaoks „kindlalt ettenägematut" sündmust.

77 Tuleb märkida, et kontsessioonide kehtivusaja algne kindlaksmääramine tõstatas juba iseenesest küsimuse sellest, mis saab nendest kontsessioonidest nende lõppkuupäeva möödumisel, ning võimalus, et neid pikendatakse kas seadusandlikul teel või pakkumismenetluse alusel, oli siiski ettenähtav, mitte „kindlalt ettenägematu" sündmus. Toimikust nähtub, et sellise sõnaselge sätte puudumine siseriiklikes õigusaktides, mis näeks ette võimaluse muuta Terni tariifi kohaldamisaega, näib olevat seadusandja valiku – mille tulemusena nähti Ternile ette hüvitis, mis seisnes soodustariifi kohaldamises elektri tarnimisel riigistamise ajal lõplikult kindlaksmääratud ajavahemiku vältel – lihtne tagajärg.

78 Isegi kui – nagu hageja väidab – kõnesolevate siseriiklike õigusnormide tõlgendamisel oleks tulnud nende üheselt mõistetavale sõnastusele vaatamata võtta arvesse ka konteksti ja siseriikliku seadusandja tahet, ei sea see kahtluse alla eespool esitatud analüüsi.

79 Esiteks viitab hageja parlamendi ettevalmistavale tegevusele, eeskätt esindajate koja 18. septembri 1962. aasta pärastlõunase istungi ning Vabariigi Senati 15. novembri 1962. aasta pärastlõunase istungi dokumentidele.

80 Neist esimest puudutavas viitab ta järgmisele väljavõttele:

„[m]ida on seega võimalik ette võtta [Ternile hüvitamise andmiseks]? […] Komisjon oli alguses otsustanud väga täpse kriteeriumi kasuks: tarnida hetkel Terni käitatavatele käitistele 1961. aastal tarbitud kogus elektrienergiat selle aasta hinnaga. Me võiksime selle asemel näha ette teatud kriteeriumi."

81 Mis puudutab Senati istungit, siis hageja märgib, et selle raames täpsustati sõnaselgelt, et Ternile ette nähtava hüvitise eriline laad oli „nähtud loomulikult ette selleks, et mitte häirida selle ettevõtja sisemist tasakaalu".

82 Need kaks viidet annavad parimal juhul tunnistust parlamendiliikmete soovist säilitada ühelt poolt Terni (kelle suhtes ei oleks põhimõtteliselt tohtinud seadust nr 1643/62 kohaldada) finantstasakaal ja teiselt poolt valida kriteerium või hüvitusmehhanism, mis leidiski väljenduse spetsiifilise hüvitamisviisi kehtestamise näol, nagu sellest annab tunnistust dekreedi nr 1165/63 artikkel 6.

83 On tuvastatud, et käesolevas kohtuasjas ei seisne hüvitamine sundvõõrandatud vara turuväärtuse alusel kindlaks määratud kindlasummalise makse tegemises, vaid selleks kasutatakse meedet, mis näeb ette teatud koguse elektrienergia tarnimise hinnaga, mida Terni oleks maksnud, kui tootmisrajatised oleksid jäänud tema omandisse, ja seda ajavahemiku vältel, mis on proportsionaalse sundvõõrandatud kontsessiooni

n-ö ülejääva ehk sundvõõrandamise hetkele järgneva kestusega; see annab tunnistust seadusandja soovist mitte rikkuda Terni sisemist tasakaalu.

84 On tõsi, et Terni tariifi kohaldamisaeg on Terni kontsessiooni sundvõõrandamise hetkele järgnevast kestusest pisut pikem ning et komisjon märgib, et on võimalik, et Itaalia ametiasutused olid otsustanud ühtlustada nimetatud tariifi kohaldamisaja lõppemise Itaalia hüdroelektrikontsessioonide üldise lõppemisega (vaidlustatud otsuse põhjendus 77).

85 See ei muuda aga tõsiasja, et siseriiklik seadusandja otsustas Terni tariifi kohaldamisaja lõpetada teatud konkreetsel kuupäeval, ilma et ta oleks dekreedis nr 1165/63 sätestanud muid ajalisi viiteid, ning et hageja ei ole tõendanud, et parlamendi ettevalmistavad dokumendid annavad tunnistust nimetatud seadusandja tahtest ühtlustada Terni tariifi kohaldamisaja kestust isetootjate hüdroelektrikontsessioonide kestusega, nii et nende kontsessioonide uuendamine tooks automaatselt kaasa nimetatud tariifi kohaldamisaja pikendamise.

86 Teiseks tugineb hageja enda kaitseks Itaalia kõrgeimate kohtute poolsele siseriikliku seadusandja tahte ühetimõistetavale tõlgendusele ja tsiteerib selleks Corte suprema di cassazione 21. novembri 2003. aasta otsust nr 17686 ja Consiglio di Stato 21. veebruari 2005. aasta otsust nr 606, mis tema arvates kinnitavad vajadust tagada ka pärast 1992. aastat Ternile võrdne kohtlemine teiste isetootjatega, kelle suhtes sundvõõrandamist ei kohaldatud.

87 Viide neile kahele kohtuotsusele on siiski asjakohatu, kuivõrd need tehti pärast seaduse nr 9/91 jõustumist, millega pikendati Terni suhtes hüvitamise eesmärgil soodustariifi kohaldamist ette nägevate sätete kohaldamisaega ja nähti ette nende kohaldamine pärast 31. detsembrit 1992.

88 Lisaks sellele – nagu hageja ise märgib – tehti need kohtuotsused „kohtuasjades, mille ese ei olnud sama käesoleva asja esemega". Siseriiklikesse kohtutesse ei pöördutud küsimusega, kas Itaalia ametiasutused, pikendades Terni tariifi kohaldamisaega 31. detsembrist 1992 kaugemale, olid rikkunud liikmesriikidele EÜ artikli 88 lõikes 3 pandud kohustust mitte rakendada uut abi, teatamata sellest eelnevalt komisjonile.

89 Neile kohtutele esitatud küsimus käsitles seda, kas pärast riikliku elektrihindade struktuuri muutmist pidi Terni kandma lisakulusid elektri tarnimisel. Kohtud vastasid sellele eespool punktis 87 kirjeldatud õiguslikku konteksti arvestades eitavalt, tuginedes Ternile riigistamise hüvitamiseks ette nähtud elektrienergia tarnimisel kohaldatava hinna määratlemise erirežiimi aluseks olevatele põhjusele.

90 Otsustati, et Terni tariifi eesmärk oli säilitada selle äriühingu tarvis võimalus osta elektrienergiat „üldjoontes samade kuludega, mida Terni ise oleks kandnud isetoodetud elektrienergia kasutamise võimaluse säilimise korral" ja et sellele äriühingule ei saanud seega kehtestada „lisakulusid [elektrienegia tarnimise eest], mida ta ei oleks kandnud juhul, kui ta oleks saanud jätkata elektrienergia tootmist enda tarbeks ning seega sel moel isetoodetud elektrienergia kasutamist".

91 Selline põhjendus räägib vastu hageja teesile. Vastupidi viimase väidetele ei asunud siseriiklikud kohtud seisukohale, et elektrihind, mida Terni pidi ENEL-ile maksma, pidi jääma sarnaseks „teiste isetootjate makstava hinnaga", vaid see pidi vastama kuludele, mida „Terni ise" oleks kandnud, kui ta oleks saanud jätkata isetoodetud elektrienergia kasutamist, mis oli aga võimalik üksnes tema hüdroelektrikontsessiooni alusel ja selle kestuse vältel.

92 Siseriiklike kohtute poolt elektrihinnast lähtuvalt määratletud hüvitamise loogika kohaselt ei saanud Terni tariifi kohaldamisaeg – nagu komisjon õigesti väidab – olla sõltumatu sundvõõrandatud kontsessiooni ülejäävast ehk sundvõõrandamise hetkele järgnevast kestusest ning oleneda isetootjate hüdroelektrikontsessioonide arengust tulevikus.

93 Teiseks tuleb märkida, et seadusest nr 1643/62 ja dekreedist nr 1165/63 hilisemad hüdroelektrikontsessioonide pikendamist käsitlevad õigusnormid räägivad vastu sellele, kuidas hageja neid tekste tõlgendab, nimelt et need seovad Terni tariifi kohaldamisaja teatud dünaamilise ja kaudse viite abil isetootjate hüdroelektrikontsessioonide kestusega, mille pikendamine toob automaatselt kaasa nimetatud tariifi kohaldamisaja pikendamise.

94 See tõlgendus on vastuolus juba sellega, et Terni tariifi kohaldamisaja pikendamised ei olnud sugugi mitte automaatsed, vaid vajasid seadusandlikke meetmeid, et muuta dekreedis nr 1165/63 algselt kehtestatud hüvitist.

95 Terni tariifi kohaldamisaja esimene pikendamine tuleneb seaduse nr 9/91 artikli 20 lõikest 4, millega pikendati ka olemasolevate hüdroelektrikontsessioonide kehtivusaega kuni 2001. aastani. Seda seadust ei saa pidada kokkuvõtlikult – nagu seda teeb hageja – üksnes Terni tariifi kohaldamisaja ja isetootjate hüdroelektrikontsessioonide kestuse samaaegseks pikendamiseks, kuivõrd sellel oli topelteesmärk, mis seisnes Terni tariifi kohaldamisaja pikendamises, aga samuti ka selle kohaldamise lõpetamises 2007. aasta lõpuks (vt vaidlustatud otsuse põhjendus 19) ehk sel hetkel olemasolevate hüdroelektrikontsessioonide lõppkuupäevast hilisemal ja seega nendest sõltumatul kuupäeval. Need kaks elementi on üksteisest lahutamatud ning tõendavad, et nimetatud tariifi kohaldamisaja küsimus on tegelikult sõltumatu isetootjate olukorrast.

96 Terni äriühingute ning isetootjate saatuse eraldi käsitlemist toetab asjaolu, et Itaalia ametiasutused sekkusid 1999. aastal üksnes selleks, et pikendada sel hetkel olemasolevaid hüdroelektrikontsessioone 2010. aastani.

97 Terni tariifi kohaldamisaja teine pikendamine tuleneb seaduse nr 80/05 artikli 11 lõikest 11, mis sätestab:

„Et võimaldada asjaomastel ettevõtetel areneda ja oma tootmine ümber korraldada, pikendatakse 18. veebruari 2003. aasta dekreetseaduse nr 25, muudetud muudatustega 17. aprilli 2003. aasta seaduseks nr 83 […], artikli 1 lõike 1 [punktis] c nimetatud elektrienergia tarnimisel kohaldatavate soodustariifide kohaldamisaega kogu 2010. aastale 31. detsembril 2004 kohaldatavatel tingimustel".

98 Nimetatud säte isegi ei viita hüdroelektrikontsessioonidele ega sisalda ühtegi muud viidet, mis võimaldaks arvata, et seadusandja soov oli ühtlustada Terni tariifi kohaldamisaeg nimetatud kontsessioonide kestusega.

99 Sellest sättest tuleneb – vastupidi –, et Terni tariif kujutab endast vaid ühte soodustariifidest, mille kohaldamisaja pikendamise eesmärk on „võimaldada asjaomastel ettevõtetel areneda ja oma tootmine ümber korraldada". Vaidlustatud otsuse põhjenduses 67, mis kuulub Itaalia ametiasutuste poolt ametliku uurimismenetluse raames esitatud märkuste kokkuvõtte alla, on täpsustatud, et nimetatud ametiasutused rõhutavad järgmist asjaolu:

„Seaduse nr 80/05 artikli 11 lõikes 11 sätestatud tariifi kohaldamisaja vaidlusalune pikendamine on seotud laiaulatusliku investeeringuprogrammiga, mida ThyssenKrupp

rakendab Terni-Narni tööstuspiirkonnas. Selle tegevuskava raames arendatakse piirkonnas välja uus elektritootmisvõimsus. Seega on tariif ette nähtud ajutise lahendusena kuni kõnealuse võimsuse saavutamiseni ning selle tühistamine ohustaks pooleliolevaid investeeringuid".

100 Nagu on märgitud vaidlustatud otsuse põhjenduses 61, mis käsitleb „teistkordse pikendamise poliitilis[i] põhjus[eid]", väitsid Itaalia ametiasutused järgmist:

„[T]ariif on vajalik, et luua kuni käimasolevate elektritootmise ja transpordi infrastruktuuriprojektide lõpuleviimiseni Itaalia energiamahukate ettevõtjate jaoks võrdsed võimalused nende konkurentidega [Euroopa Liidus], kes saavad samuti (tariifide või lepingute alusel) alandatud energiahindadest kasu. Kui tariif tühistataks, viiksid kõnealused äriühingud oma tegevuse [liidust] välja. See tooks mõjutatud piirkondades vältimatult kaasa tööstuskriisi ja suure töökohtade kaotuse. Seetõttu tuleks Itaalia [Vabariigi] arvates tariifi kohaldamisaja pikendamist käsitada ajutise lahendusena."

101 Seega ei ole tegu meetmega, mis kujutab endast Ternile hüdroelektriharu riigistamisest 1962. aastal tulenevalt makstava hüvitise õiguspärast jätku.

102 Lisaks tuleb märkida, et see Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine toimus ligi kuus aastat pärast hüdroelektrikontsessioonide uuendamist dekreediga nr 79/99; selline ajavahemik räägib vastu väidetavale seosele vaidlusaluse meetme ja nimetatud kontsessioonide pikendamise vahel.

103 Hageja väidab, et see, et Terni tariifi kohaldamisaega ei pikendatud samal ajahetkel, tuleneb sellest, et seadusega nr 9/91 oli kehtestatud „sujuva lõpetamise" režiim; nimetatud tariifi kohaldamine pidi lõppema 2007. aastal. Piisab, kui nentida, et see argument ei toeta sugugi hageja teesi, vaid üksnes kinnitab Terni tariifi ja hüdroelektrikontsessioonide omanikest isetootjate olukorra eraldi käsitlemist.

104 Asjaolu, et Terni tariifi kohaldamise kavandatud järkjärgulise lõpetamise ja selle pikendamata jätmise vahel 1999. aastal on objektiivne seos, ei sea kahtluse alla hageja esitatud hüpotees selle kohta, et kõnealuse tariifi kohaldamisaega ei pikendatud 1999. aastal seetõttu, et oodati elektrituru liberaliseerimisest tulenevat elektrihindade langust; lisaks ei ole hageja seda hüpoteesi kuidagi tõendanud.

105 Tegelikult ilmneb, et Itaalia ametiasutused otsustasid 1991. aastal Terni tariifi kohaldamine järk-järgult lõpetada, kuid muutsid oma seisukohta 2005. aastal, mil vaidlusaluse meetme rakendamise põhjuseks olid eeskätt hageja poolt tehtud investeeringud.

106 Lõpetuseks tuleb märkida, et mõni kuu pärast Terni tariifi kohaldamisaja pikendamist pikendati seadusega nr 266/05 hüdroelektrikontsessioonide kestust (2020. aastani), ilma et oleks ette nähtud Terni tariifi kohaldamisaja vastavat pikendamist.

107 Kolmandaks tuleb rõhutada asjaolu, et hageja 6. augusti 1991. aasta otsusele ja üldisemalt komisjoni väidetavale vasturääkivale käitumisele tuginevad argumendid on asjakohatud.

108 Hageja väidab esiteks, et komisjon otsustas 6. augustil 1991 „mitte esitada vastuväiteid" seaduse nr 9/91 kohaldamisele ning et komisjoni ja Itaalia ametiasutuste vahelisest kirjavahetusest nähtub, et komisjon nõustus järeldusega, mille kohaselt Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine 1991. aastal kujutas endast Ternile seadusega nr 1643/62 ja dekreediga nr 1165/63 kehtestatud hüvitusmeetme õiguspärast jätku, millest tulenevalt ei kohaldata selle tariifirežiimi suhtes riigiabialaseid ühenduse õigusnorme.

109 Pärast seda, kui Itaalia ametiasutused olid teatanud seadusest nr 9/91, mille artikli 20 lõikega 4 pikendati esimest korda Terni tariifi kohaldamisaega, võttis komisjon 6. augustil 1991 vastu otsuse, milles ta otsustas vastuväiteid mitte esitada.

110 Vaidlustatud otsuses täpsustas komisjon (ilma et hageja oleks sellele vastuväiteid esitanud), et seadusest nr 9/91 teatati talle samaaegselt seadusega nr 10/91, mis seondus samuti energeetikaalase küsimusega, ning et dokumendid, mille alusel komisjon oma otsuse tegi, sisaldasid vaid riigiabi seisukohast oluliste artiklite lühikirjeldust ja hinnangut. Seaduse nr 9/91 artikli 20 lõiget 4, millega Terni tariifi kohaldamisaega pikendati, ei mainitud (vt vaidlustatud otsuse põhjendused 20 ja 134).

111 Komisjon lisab, et vähese teabe tõttu on kahjuks võimatu taastada mõttekäiku, millest käsitletaval perioodil lähtuti, ning eelkõige selgitada välja see, kas komisjon uuris Terni tariifi ja kavatses selle heaks kiita, kuid et igal juhul teatas Itaalia Vabariik tervest seadusest ja ka heakskiitmise otsuses viidatakse seadusele tervikuna (vaidlustatud otsuse põhjendused 135 ja 136).

112 Vastupidi hageja väidetele kuulutas komisjon „mõlemas seaduses sisalduva riigiabi vastavalt riigiabieeskirjadele ühisturuga kokkusobivaks" (vaidlustatud otsuse põhjendus 20).

113 Seda järeldust kinnitab 6. augusti 1991. aasta otsuse sõnastus, milles komisjon märgib, et „arvestades sellega, et energiasäästlikkus on ühenduse energeetikaalase poliitika üks eesmärk ning pärast [kõnealustes] seadustes ette nähtud rahaliste stiimulite uurimist, arvestades Itaalia ametiasutuste poolt teatud sätetega seonduvalt võetud kohustustega, otsusta[s komisjon] nende kohaldamisele vastuväiteid mitte esitada". Viide keskkonnakaitse eesmärgile ning siseriiklike ametiasutuste võetud kohustustele, mis on sama otsuse järgmistes punktides täpsemalt lahti seletatud, viidates eeskätt regionaalabi tarvis kehtestatud piirmäärale, kinnitab, et seadustes nr 9/91 ja nr 10/91 sisalduvaid meetmeid käsitati algselt riigiabina ning need kiideti seejärel heaks, kuivõrd need olid kooskõlas ühisturuga; 6. augusti 1991. aasta otsuses ei ole kohaldatud erandit siiski sõnaselgelt täpsustatud.

114 Lisaks sellele tuleb meelde tuletada, et otsus vastuväiteid mitte esitada vastab määruse nr 659/1999, mis kodifitseerib ja tugevdab tava riigiabi uurimisel vastavalt ühenduse kohtute praktikale (Euroopa Kohtu 17. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-521/06 P: Athinaïki Techniki *vs.* komisjon, EKL 2008, lk I-5829, punkt 5), artikli 4 lõikes 3 toodud määratluse kohaselt olukorrale, kus komisjon pärast esialgset uurimist leiab, et teatatud meetme ühisturuga kokkusobivuse kohta, kuivõrd see jääb EÜ artikli 87 lõike 1 reguleerimisalasse, ei ole ilmnenud mingisuguseid kahtlusi, ja otsustab sellest tulenevalt, et nimetatud meede sobib ühisturuga kokku.

115 Hageja väidab lisaks, tuginedes Itaalia tööstus-, kaubandus- ja käsitööministri 19. septembri 1991. aasta kirjale, mis saadeti Itaalia riiklike sekkumiste ministrile, et komisjon pöördus Itaalia ametiasutuste poole, et taotleda teavet Terni õigusjärglasest

„äriühingule Ilva" makstud väidetava abi kohta ning et pärast seda, kui komisjon oli saanud mainitud ametiasutustelt vastuse, mille kohaselt Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine seadusega nr 9/91 ei kujutanud endast mitte abi, vaid seadusega nr 1643/62 ette nähtud hüvitise kohaldamisaja pikendamist, ei vaidlustanud ta sellist tõlgendust.

116 Lisaks komisjoni vastuväidetele, mis puudutavad sellise vastuse edastamist Itaalia ametiasutuste poolt, ei saa ainuüksi komisjoni vaikimisest – määruse nr 659/1999 konteksti silmas pidades – järeldada, et mainitud institutsioon oleks seaduses nr 9/91 ette nähtud meetme osas võtnud mis tahes seisukoha, mis lisaks sellele sisaldus juba 6. augusti 1991. aasta otsuses.

117 Igal juhul on oluline rõhutada, et Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine seadusega nr 9/91 ei kujuta endast seda vaidlusalust meedet, mille alusel võeti vastu vaidlustatud otsus, mis on käesoleva kohtuasja esemeks, ning et hageja 6. augusti 1991. aasta otsusele ja väidetavale komisjoni ning Itaalia ametiasutuste kirjavahetusele tuginevad argumendid seonduvad vaidlusega, mis käsitleb selle institutsiooni poolset väidetavat õiguspärase ootuse põhimõtte rikkumist, mis on hageja viimase tühistamisväite ese.

118 Hageja väidab teiseks, et vaidlustatud otsus on vastuoluline, sest komisjon määratleb selles vaidlusaluse meetme riigiabina, nõustudes samas sellega, et pikendamiste mõte on „säilitada võrdne kohtlemine nende hüdroelektritootjatega, kelle kontsessioonide kehtivusaega oli pikendatud" (vaidlustatud otsuse põhjendus 92), et algse kohaldamisaja kehtestamisel oli arvestatud hüdroelektrikontsessioonide tähtaega (vaidlustatud otsuse põhjendus 77) või et Itaalia seadusandja poolt 1962. aastal valitud hüvitusmeede oli õigustatud, kuivõrd see võimaldas „kõrvaldada Ternile aastate jooksul näiteks energiahindade tõusust tekkiva võimaliku lisakahju ohu" (vaidlustatud otsuse

põhjendus 73); see viimane väide näitab kaudset nõustumist asjaoluga, et Ternile sundvõõrandamisest tulenev kahju on otseselt seotud eelisega, mida teised isetootjad võivad saada.

119 Need argumendid tuginevad vaidlustatud otsuse ja eeskätt selle põhjenduse 92 osalisele ja subjektiivsele tõlgendamisele; selles punktis esitatakse komisjoni analüüsi lühikokkuvõte ning see on sõnastatud järgmiselt:

„Terni tariifi kohaldamisaja pikendamistega seoses mõistab komisjon, et nende mõte oli säilitada võrdne kohtlemine nende hüdroelektritootjatega, kelle kontsessioonide kehtivusaega oli pikendatud. See võrdsus, mis on hüvitusmehhanismi keskmes, oli sundvõõrandamise korra puhul siiski ette nähtud ainult 30 aastaks, mitte määramata ajaks. Seetõttu ei olnud need pikendamised kompenseerivat laadi, nagu põhjendustes 73–78 juba selgitatud."

120 Komisjon lisab vaidlustatud otsuse põhjenduses 93 järgmist:

„See järeldus kehtib veelgi enam tariifi kohaldamisaja teistkordse pikendamise puhul. See pikendamine katkestas soodustuse järkjärgulise kaotamise mehhanismi, mille eesmärk oli kergendada äriühingute üleminekut täistariifile ning mis andis märku Itaalia ametiasutuste veendumusest, et äriühingutele hüvitati kõik täies ulatuses. Itaalia [Vabariik] on selle teistkordse pikendamise põhjusi, mis olid seotud ainult tööstuspoliitikaga, tegelikult ise põhjalikult selgitanud (vaata Itaalia [Vabariigi] märkusi põhjenduses 60)."

121 Seega ei esine komisjoni arutluskäigus mis tahes mitmetähenduslikkust või vasturääkivust; komisjon leiab, et Ternile hüvitamise viisi valiku aluseks olev loogika ei saa õigustada Terni tariifi kohaldamisaja pikendamist kauemaks kui siseriikliku seadusandja poolt konkreetselt kindlaks määratud 30 aastat.

122 Lõpetuseks tuleb märkida, et hageja arutluskäigu tagajärjel rakendataks hüvitist määramata aja jooksul ja seega piiramatus summas; hageja ei ole tõendanud sellise olukorra õiguspärasust ei siseriikliku õiguskorra ega ka EIÕK praktika seisukohast.

123 Tuleb meenutada, et Itaalia ametiasutuste otsus riigistada Terni hüdroelektriharu võeti vastu Itaalia põhiseaduse artikli 43 alusel, mis sätestab, et „[a]valikes huvides võib seadusega sundvõõrandamise teel ja hüvitise eest teatud ettevõtted või ettevõtete kategooriad, mis on seotud peamiste avalike teenustega, energiaallikatega või monopoolse seisundiga ning millega seoses esineb oluline avalik huvi, reserveerida algusest peale või üle anda riigile, avalik-õiguslikele organitele või töötajate või kasutajate ühendustele".

124 Hageja märgib, et Corte suprema di cassazione ja Corte costituzionale (Itaalia põhiseaduslikkuse järelevalve kohus) praktika kohaselt peab hüvitis olema „sobiv ning piisav", „tõsine" ja selle arvutamisel tuleb tugineda „vara väärtuse[le], arvestades selle peamiste omadustega, mis ilmnevad nende võimaliku majandusliku kasutamise korral".

125 Komisjon ei vaidlusta neid viiteid ning tsiteerib Corte costituzionale 30. jaanuari 1980. aasta otsust nr 5/1980, milles on täpsustatud järgmist:

„[H]üvitis, mis on tagatud isikule, kelle suhtes on kohaldatud sundvõõrandamist […], ei saa isegi siis, kui sellega ei hüvitata täielikult tekitatud kahju – kuivõrd on oluline leida tasakaal eraõigusliku isiku õiguse ja sundvõõrandamisega taotletava üldise huvi eesmärgi vahel – olla siiski naeruväärselt väike või puhtsümboolne, vaid peab kujutama endast tõsist hüvitist. Selle võimaldamiseks tuleb hüvitise arvutamisel lähtuda vara väärtusest, arvestades selle peamiste omadustega, mis ilmnevad nende võimaliku seadusekohase majandusliku kasutamise korral."

126 On tuvastatud, et dekreedi nr 1165/63 artiklis 6 ette nähtud hüvitise kindlaksmääramisel lähtuti riigistatud vara iseloomustavatest asjaoludest, pidades sellega silmas elektrienergia tootmisrajatisi, mida käitati niisuguse kontsessiooni alusel, mille kestus pidi võimaldama kontsessiooniomanikul amortiseerida tehtud investeeringu.

127 Itaalia Vabariik otsustas määrata hüvitise, kuid seda mitte sundvõõrandatud vara turuväärtusel põhineva kindlasummalise makse tegemisega, vaid võimaldades Ternil tarnida teatud koguse elektrienergiat hinnaga, mida ta oleks maksnud, kui käitised oleksid jäänud tema omandisse. Seda tehes võtsid siseriiklikud ametiasutused loomulikult arvesse Terni kontsessiooni ülejäävat ehk sundvõõrandamise hetkele järgnevat kestust, et määrata kindlaks Terni tariifi kohaldamisaeg, kusjuures viimase lõppkuupäev oli pisut hilisem nimetatud kontsessiooni lõppkuupäevast.

128 Nagu komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 75 rõhutab, sõltub hüvitise kogusumma seega Terni tariifi kohaldamise kestusest.

129 Hageja väidab, et nimetatud tariifi kohaldamisaega peab vastavalt seadusandja poolt valitud hüvitusmehhanismi algsele loogikale süstemaatiliselt pikendama, võttes aluseks nende isetootjate kontsessioonide uuendamisi, kelle suhtes sundvõõrandamist ei kohaldatud, et „jätkuvalt" neutraliseerida riigistamise negatiivset mõju elektrihinna arengule.

130 Kui lähtuda sellest, kuidas hageja dekreedi nr 1165/63 artiklit 6 tõlgendab, tuleks järeldada, et Terni hüdroelektriharu riigistamise tõttu makstav hüvitis on ette nähtud määramata ajaks, hüvitise summa sõltub riigistamisest (isegi aastaid) hilisematest sündmustest ning sellest tulenevalt on nii hüvitise suurus kui ka riigistatud vara väärtus määramata ning piiramatu.

131 Kuid tuleb nentida, et hageja ei viita ühelegi eeskirjale, ühenduse õiguse põhimõttele, siseriikliku õiguskorra sättele ega siseriikliku kohtu otsusele, mis aitaks põhistada tema tõlgendust, millel põhineb järeldus, et hüvitis nähti ette määramata ajavahemikuks või nii, et selle puhul on üldiselt võimalus võtta arvesse hüvitise määramisest hiljem toimunud sündmusi, selleks et muuta riigistatud või sundvõõrandatud vara väärtusele antud hinnangut ja sellest tulenevalt hüvitise suurust.

132 Hageja näib lisaks tunnistavat, et selline tõlgendus on võimatu, mööndes, et ta on teadlik ühe sellise sätte sisust, millele komisjon viitab – Vabariigi Presidendi 8. juuni 2001. aasta dekreedi nr 327 (millega ühtlustatakse üldistes huvides toimuva sundvõõrandamise valdkonna haldus- ja õigusnormid) artikkel 32. Ta märgib selles osas, et „on küll tõsi, et sundvõõrandamise korral makstav hüvitis ei saa seisneda määramata kestusega meetmes" ning et see „peab olema selgelt ja ettenähtaval moel määratletud sundvõõrandamise hetkel". Mainitud dekreedi artikkel 32 näeb nimelt ette,

et „sundvõõrandamise korral makstav hüvitis arvutatakse vara omaduste alusel ülemineku kokkuleppe sõlmimise või sundvõõrandamise dekreedi avaldamise hetkel".

133 Hageja väidab siiski, et „algne paindlik hüvitusmeede on Terni suhtes kohaldatud sundvõõrandamise erakorralist laadi arvestades samuti kooskõlas [EIÕK] lisaprotokolli artiklis 1 ette nähtud põhimõtete ja [EIÕK] praktikaga".

134 Nimetatud artikkel „Vara kaitse" on sõnastatud järgmiselt:

„Igal füüsilisel või juriidilisel isikul on õigus oma omandit segamatult kasutada. Kelleltki ei või võtta tema omandit muidu kui üldistes huvides ja seaduses ette nähtud tingimustel ning rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtteid järgides.

Eelnenud sätted ei piira siiski mingil viisil riigi õigust kehtestada vajaduse korral seadusi vara üldistes huvides kasutamise kontrollimiseks või maksude, maksete või trahvide tasumise tagamiseks."

135 Tuleb nentida, et selle sättega on tagatud omandiõigus, määratledes samas selle piirid, ning viide üksnes sellele tekstile ei võimalda põhistada hageja väiteid käesolevas kohtuasjas.

136 Mis puudutab EIÕK praktikat, siis viitab hageja 11. aprilli 2002. aasta otsusele kohtuasjas Lallement *vs.* Prantsusmaa, millest tuleneb tema väitel, et võõrandatud varale mõistlikult vastav hüvitis võib „mõnikord tingida vajaduse näha ette sundvõõrandatud vara väärtusest selgelt suurema summa".

137 Nimetatud kohtuotsuses, mis käsitleb põllumajandustegevuseks kasutatava kinnisvara sundvõõrandamist, tuletab EIÕK meelde, et selline omandiõigusesse sekkuv meede nagu sundvõõrandamine peab tagama „õiglase tasakaalu" ühiskonna üldiste huvide ja isiku põhiõiguste kaitse nõuete vahel. Sundvõõrandamise valdkonnas saavutatakse see tasakaal üldiselt siis, kui isik, kelle suhtes sundvõõrandamist kohaldatakse, saab vara müügiväärtusele „mõistlikult vastava" hüvitise, isegi kui üldisel huvil põhinevad õiguspärased eesmärgid võivad rääkida täielikust turuväärtusest väiksema hüvitise kasuks. EIÕK leiab, et vaatamata riigi kaalutlusõigusele, ei ole makstav hüvitis juhul, kui sundvõõrandatud vara kujutab endast sellise isiku „töövahendit", kelle suhtes sundvõõrandamist kohaldatakse, vara väärtusele mõistlikult vastav, kui see mingil moel ei kata sellest konkreetsest kaotusest tulenevat kahju või ei võimalda seda vahendit pärast sundvõõrandamist taastada (punktid 18, 20 ja 23).

138 Vaieldav ei ole mitte üksnes hagejapoolne Terni olukorra ning kõnealuse otsuse aluseks oleva olukorra (ehk põllumajandusmaa selline sundvõõrandamine, mis kahjustab põllumajandusettevõtja tootmisvõimalusi ning võib seda kahtluse alla tema kutsealase tegevuse jätkamise võime) samastamine, vaid lisaks sellele ei sisalda EIÕK otsus ühtegi sõnaselget viidet „vajaduse[le] näha ette sundvõõrandatud vara väärtusest selgelt suurem summa".

139 See kohtuotsus põhineb hüvitise suuruse ja sundvõõrandatud vara väärtuse vahelisel proportsionaalsel suhtel; see lähtepunkt ei sobi kokku hagejapoolse dekreedi

nr 1165/63 artikli 6 tõlgenduse tulemusega, mille kohaselt tähendab ajalise täpsustuse puudumine seda, et õigus Terni tariifi kohaldamisele võib olla piiramatu või igavene.

140 Kõigest eelnevast tuleneb, et ei saa asuda seisukohale, et 2005. aastal vaidlusaluse meetmega ette nähtud Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine oleks lahutamatu osa Ternile 1962. aasta sundvõõrandamise hüvitamiseks makstavast hüvitisest. Hageja selline väide põhineb pigem üldistusel, mida ta on teinud siseriikliku seadusandja algse loogika alusel, mille kohaselt Terni samastati hüvitamise määramisel virtuaalse isetootjaga. Selle eesmärk on kõrvale hiilida Terni tariifi kohaldamisele seatud ajalistest piirangutest ning selle tulemuseks on dekreedi nr 1165/63 artikli 6 selge ja täpse sõnastuse moonutamine.

141 Seega toimis komisjon õigesti, kui järeldas – olles täpsustanud, et ei olnud mingit kahtlust selles, et elektrienergia tarnimine kehtivast tavatariifist odavama hinnaga andis selge majandusliku eelise kasusaajatele, kelle tootmiskulusid see vähendas ja konkurentsivõimet suurendas (vaidlustatud otsuse punkt 99) –, et Terni äriühingutele kohaldatav soodustariif kujutas alates 1. jaanuarist 2005 endast riigiabi EÜ artikli 87 lõike 1 tähenduses.

142 Järelikult tuleb EÜ artikli 87 lõike 1 rikkumisele tuginev väide tagasi lükata.

Väide menetlusnormide ning EÜ artiklite 87 ja 88 rikkumise kohta Itaalia ametiasutuste poolt esitatud majandusuuringu hindamisel tehtud ilmse vea tõttu

Menetlusnormide rikkumine

– Poolte argumendid

143 Hageja märgib, et 20. veebruari 2007. aasta kirjas palus komisjon Itaalia Vabariigil sõnaselgelt esitada talle selliseid andmeid, mis võimaldaksid võrrelda objektiivselt sundvõõrandatud vara väärtust ning Terni tariifi kohaldamise tulemusena selle režiimi algusest kuni 2010. aastani antud eeliste väärtust, kusjuures vastavaid väärtusi tuli võrdluse võimaldamiseks korrigeerida. Ta rõhutab, et nimetatud kirjas oli komisjon täpsustanud, et taotletud andmed olid „vajalikud otsuse tegemiseks kõnealustes asjades", millest tulenevalt tekkis Itaalia ametiasutustel ning abi saanud äriühingutel, kes kasutasid õigust ametlikus uurimismenetluses osalemiseks, arusaam, et Terni tariifi riigiabina määratlemise küsimuses on otsustava tähtsusega nõutud võrdleva analüüsi tulemus.

144 Vastuseks sellele nõudele edastasid Itaalia ametiasutused komisjonile 2007. aasta aprillis uuringu, mille oli koostanud Terni äriühingute taotlusel sõltumatu ja energeetikasektoris mainekas nõustaja; selles uuringus on märgitud, et Terni tariifi kohaldamisest tuleneva eelise koguväärtus on väiksem riigistamise tõttu sundvõõrandatud

vara raamatupidamislikust väärtusest (korrigeeritud 2006. aasta väärtusesse), ning järeldatakse seega, et ei ole toimunud liigset hüvitamist.

145 Kuid vaidlustatud otsuses väidab komisjon hageja väitel improviseeritud ning „instrumentaalsel" moel, et uuring on asjakohatu, leides, et hüvitusmehhanismi adekvaatsust oli võimalik hinnata üksnes sundvõõrandamise hetkel (eelnevalt), mitte pärast seda (tagantjärele).

146 Vaidlustatud otsus võeti hageja väitel vastu olukorras, kus hagejal ei olnud võimalik oma kaitseõigusi täieulatuslikult teostada ning osaleda menetluses seoses selle esemeks oleva küsimusega. Nimelt, kuna komisjon ei andnud hagejale teada oma hinnangu radikaalsest muutusest menetluse käigus, suunas ta hageja tähelepanu seeläbi aspektidele, mille kohta ta hiljem vaidlustatud otsuses järeldas, et need olid täiesti asjakohatud. Sellest tuleneb võistlevuse põhimõtte tõsine rikkumine, kusjuures see põhimõte kujutab endast kogu haldusmenetluse, sh ühenduse haldusmenetluse peamist tagatist, mida ei tohi eirata. Haldusmenetluses ei saa mingil juhul mööda minna selles osalevate isikute kaitseõiguste tagamise põhimõttest, mis omab põhimõttelist tähtsust.

147 Kohtupraktika, millele komisjon oma dokumentides viitab, tugineb hageja väitel määruse nr 659/1999 artikli 20 ekslikule tõlgendusele ning ei arvesta EÜ artikli 88 lõikega 2, mis näeb ette võistleva menetluse, kuivõrd komisjon peab „[küsima] asjassepuutuvatelt isikutelt selgitus[i]".

148 Hageja väidab, et ilmselgelt ei ole liikmesriik kindlasti mitte ainus õigussubjekt, keda puudutab akt, millega abi tunnistatakse EÜ artikli 87 tähenduses kokkusobimatuks. Vastupidi, ühenduse institutsioonide otsustamispädevus ning sellega seonduv pädevus määrata ebaseadusliku abi tagastamine puudutab otseselt nii abisaajat kui ka tema konkurentidest ettevõtjaid kui „huvitatud isikuid", kusjuures komisjoni negatiivse otsuse korral on neil õigus esitada hagi. Kaitseõigused on seega seotud kõigile selle adressaatidele (st nii riigile kui ka komisjoni poolt keelatud abi mittesaavatele kolmandatele isikutele) ebasoodsate haldusaktidega ja sellist ebasoodsat olukorda tuleks käsitada võistlevuse põhimõtte kõigi adressaatide suhtes kohaldamise tingimusena.

149 Kohtupraktikas, millele komisjon viitab, tunnustatakse vähemalt seda, et „[teiste huvitatud isikute – peale liikmesriigi –] haldusmenetluses osalemise õigus [peab olema tagatud] asjakohasel määral, arvestades juhtumi asjaoludega". Käesoleval juhul oli Terni tariifi ühenduse riigiabi käsitlevate õigusnormidega kokkusobivuse küsimuse lahendamisel üheks otsustavaks asjaoluks hinnang Terni äriühingute majanduslikule ja finantsolukorrale seadusega nr 1643/62 ette nähtud riigistamise hetkel. Hageja on seisukohal, et see asjaolu on ühtemoodi otsustava tähtsusega, hoolimata sellest, kas asja lahendus sõltub Terni sundvõõrandatud vara korrigeeritud väärtuse võrdlemisest 31. detsembrini 2010 kohaldatava Terni tariifi korrigeeritud väärtusega või vaidlusküsimus puudutab üksnes võimalust käsitada tariifi kohaldamisaja hiljutist pikendamist Terni suhtes kohaldatud erakorralise sundvõõrandamise täiendava hüvitamisena.

150 Hageja väidab lõpetuseks, et isegi eelnevat arvestamata on komisjon igal juhul rikkunud ametliku uurimismenetluse raames tõsiselt menetlusnorme, ja seda nii hagejat kui ka Itaalia Vabariiki puudutavas osas. Isegi kui nõustuda seisukohaga hageja kaitseõiguste piiratusest, on vaidlustatud otsus igal juhul õigusvastane, sest vaidlustatud otsuse kirjeldav osa, põhjendused ning resolutsioon on omavahel ilmselgelt vastuolus. Nimelt ei antud menetlusest huvitatud isikutele asjakohaseid tagatisi, mis

oleksid võimaldanud esitada menetlust läbiviivale organile vastuväiteid seoses asjaoluga, mille kohta hiljem tuli välja, et see oli vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel olulise tähtsusega. See tegematajätmine muutis Itaalia Vabariigi üksikasjaliku vastuse komisjoni 20. veebruari 2007. aasta kirjas esitatud küsimusele tegelikkuses tarbetuks.

151 Komisjon vastab, et väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et riigiabi järelevalvemenetluses ei saa abisaajad nõuda võistlevat vaidlust komisjoniga, neil ei ole kaitseõigusi ning nad ei saa tugineda kaitseõigustele, mis on riigil, kelle vastu menetlus algatati.

152 Lisaks väidab komisjon, et ta ei ole käesolevas kohtuasjas kuidagi rikkunud võistlevuse põhimõtet ega Itaalia Vabariigi kaitseõigusi. Ta väidab, et ta ei andnud nimetatud liikmesriigile menetluse käigus kordagi mõista, et hindab Terni tariifi adekvaatsust tagantjärele, ilma et uuriks seda, kas selle tariifi kohaldamisaja pikendamine vaidlusaluse meetmega võis olla õigustatud 1962. aasta sundvõõrandamise hüvitamisega Ternile; seda tõendab asjaolu, et Itaalia ametiasutused ja Terni äriühingud tuginesid menetluse käigus argumentidele, millega soovisid tõendada, et nimetatud pikendamist tuli käsitada lahutamatu osana kriteeriumist, mis oli dekreediga nr 1165/63 Ternile hüvitamise andmise eesmärgil eelnevalt ette nähtud.

153 Komisjon rõhutab, et isegi kui Itaalia ametiasutuste poolt esitatud uuring tunnistati asjakohatuks, uuris ta seda siiski sisuliselt ning tegi järelduse, et uuringu aluseks olev meetod oli ebatäpne ja/või ekslik. Ta lisab, et väites, et „[vaidlustatud] otsus on igal juhul õigusvastane, sest vaidlustatud otsuse kirjeldav osa, põhjendused ning

resolutsioon on omavahel ilmselgelt vastuolus", esitab hageja sellega uue väite, mis tuleb kodukorra artikli 48 lõike 2 alusel tunnistada vastuvõetamatuks.

– Üldkohtu hinnang

154 Tuleb meelde tuletada, et 19. juuli 2006. aasta kirjas teavitas komisjon Itaalia Vabariiki oma otsusest algatada EÜ artikli 88 lõikes 2 ette nähtud menetlus, ning selle otsuse Euroopa Liidu Teatajas avaldamisega kutsus ta huvitatud kolmandaid isikuid üles esitama vaidlusaluse meetme kohta märkusi.

155 Olles nentinud, et „otsuse tegemiseks [oli] vajalik" lisateave, palus komisjon 20. veebruari 2007. aasta kirjas Itaalia Vabariigil esitada talle eeskätt selliseid andmeid, mis võimaldaksid objektiivselt võrrelda sundvõõrandatud vara korrigeeritud väärtust ning Terni tariifi kohaldamise tulemusena selle režiimi algusest kuni 2010. aastani antud eeliste korrigeeritud väärtust.

156 Vastuseks sellele nõudele edastasid Itaalia ametiasutused komisjonile 2007. aasta aprillis uuringu, mille oli koostanud Terni äriühingute taotlusel sõltumatu nõustaja; selles uuringus on märgitud, et Terni tariifi kohaldamisest tuleneva eelise koguväärtus on väiksem riigistamise tõttu sundvõõrandatud vara raamatupidamislikust väärtusest (korrigeeritud 2006. aasta väärtusesse) ning järeldatakse seega, et ei ole toimunud liigset hüvitamist.

157 Vaidlustatud otsuse põhjendustest 82 ja 83 tuleneb, et komisjon leidis peamiselt, et see uuring ei olnud asjakohane, sest hüvitusmehhanismi adekvaatsust tuleb tingimata hinnata eelnevalt, st sundvõõrandamise hetkel. Sellest vaatepunktist lähtudes järeldas komisjon, et algse hüvitava tariifimeetme kehtivusaja lõppemiseni – ja üksnes selle kuupäevani – ei olnud abisaajatele eeliseid antud, arvestades, et seda järeldust ei sea kahtluse alla tuludel ja kuludel põhinevad arvutused, mis on pealegi läbi viidud tagantjärele.

158 Komisjon uuris täiendavalt sisulisest küljest Itaalia ametiasutuste esitatud uuringut ning järeldas sellest, et selle uuringu aluseks olev meetod oli ebatäpne ning ekslik, kuivõrd selles alahinnati süstemaatiliselt Terni äriühingutele antud eelist ning suure tõenäosusega ülehinnati sundvõõrandatud vara väärtust (vaidlustatud otsuse põhjendused 87–90).

159 Esiteks väidab hageja, et vaidlustatud otsus võeti vastu tingimustes, mis takistasid tal teostada oma kaitseõigusi ning „osaleda menetluses seoses selle esemeks oleva küsimusega". Olles saanud taotletud võrdlevat analüüsi sisaldava uuringu, asus komisjon hageja väitel improviseeritud moel ja hagejat teavitamata seisukohale, et see uuring oli asjakohatu. Kuivõrd komisjon ei andnud hagejale teada oma 20. veebruari 2007. aasta kirjas taotletud teabele ning seega vaidlusalusele meetmele antava hinnangu muutusest menetluse käigus, ei võimaldanud ta hagejal ametliku uurimismenetluse raames vastu vaielda institutsiooni seisukohale, mille kohaselt Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine oli riigiabi käsitlevate sätete seisukohast õigusvastane.

160 Selle argumentatsiooniga ei saa nõustuda.

161 Mis puudutab väidetavat kaitseõiguste rikkumist, siis tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et riigiabi uurimismenetlus on selle üldist ülesehitust silmas pidades menetlus, mis on algatatud riigiabi andnud liikmesriigi suhtes, arvestades tema kohustusi ühenduse suhtes (Euroopa Kohtu 10. juuli 1986. aasta otsus kohtuasjas 234/84: Belgia *vs*. komisjon, EKL 1986, lk 2263, punkt 29, ning 24. septembri 2002. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-74/00 P ja C-75/00 P: Falck ja Acciaierie di Bolzano *vs.* komisjon, EKL 2002, lk I-7869, punkt 81).

162 Selle menetluse raames ei saa seega teised huvitatud isikud peale abi andnud liikmesriigi nõuda samasugust võistlevat vaidlust komisjoniga, kui viimasel on asjaomase liikmesriigiga (Euroopa Kohtu 2. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-367/95 P: komisjon *vs.* Sytraval ja Brink's France, EKL 1998, lk I-1719, punkt 59, ja eespool punktis 161 viidatud kohtuotsus Falck ja Acciaierie di Bolzano *vs.* komisjon, punkt 82). Seega on nende sisuliseks rolliks komisjonile infoallikaks olemine (Üldkohtu 22. oktoobri 1996. aasta otsus kohtuasjas T-266/94: Skibsværftsforeningen jt *vs*. komisjon, EKL 1996, lk II-1399, punkt 256, ja Üldkohtu 25. juuni 1998. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-371/94 ja T-394/94: British Airways jt *vs.* komisjon, EKL 1998, lk II-2405, punkt 59).

163 Ükski riigiabi uurimismenetluse säte ei anna abisaajale teiste huvitatud isikute hulgas erilist rolli. Tuleb lisaks meenutada, et riigiabi uurimismenetlust ei viida läbi abisaaja „vastu", sel juhul võiks ta nõuda niisuguseid ulatuslikke õigusi nagu kaitseõigused (eespool punktis 161 viidatud kohtuotsus Falck ja Acciaierie di Bolzano *vs.* komisjon, punkt 83, ja Üldkohtu 8. juuli 2004. aasta otsus kohtuasjas T-198/01: Technische Glaswerke Ilmenau *vs.* komisjon, EKL 2004, lk II-2717, punkt 193).

164 Hageja väidab, et eespool viidatud kohtupraktika tugineb määruse nr 659/1999 artikli 20 ekslikule tõlgendamisele ning ei arvesta EÜ artikli 88 lõikega 2, mis näeb ette võistleva menetluse, kuivõrd komisjon peab „[küsima] asjassepuutuvatelt isikutelt selgitus[i]".

165 Tuleb nentida, et kõnealuse kohtupraktika ese on just nimelt EÜ artikli 88 lõike 2 ning määruse nr 659/1999 artiklite 6 ja 20 tõlgendamine; mainitud sätted näevad ette huvitatud isikute õiguse esitada ametliku uurimismenetluse raames märkusi.

166 Lisaks sellele ei saa vastupidi hageja väidetele teda käsitada vaidlustatud otsuse adressaadina vaatamata sellele, et otsusega tunnistatakse talle antud abi kokkusobimatuks. Riigiabi valdkonnas on komisjoni võetud otsuste ainsad adressaadid asjassepuutuvad liikmesriigid (vt määruse nr 659/1999 artikkel 25 ja eespool punktis 162 viidatud kohtuotsus komisjon *vs*. Sytraval ja Brink's France, punkt 45).

167 Selles kontekstis tuleb märkida, et õiguse üldpõhimõtted, nagu hageja viidatud õigus olla ära kuulatud või hea halduse põhimõte, ei võimalda ühenduste kohtul laiendada menetlusõigusi, mis on riigiabi uurimismenetluse raames antud huvitatud isikutele asutamislepingu ning teisese õigusega (eespool punktis 163 viidatud kohtuotsus T-198/01: Technische Glaswerke Ilmenau *vs.* komisjon, punkt 194). Asjaolu, et hagejal on õigus esitada vaidlustatud otsuse peale hagi, ei võimalda seda samuti.

168 Lõpetuseks on leitud, et riigiabi puudutavatest sätetest ega kohtupraktikast ei tulene komisjoni kohustust kuulata riigiabi saaja ära küsimuses, mis puudutab tema õiguslikku hinnangut kõnealusele meetmele või teavitada asjaomast liikmesriiki – ja, *a fortiriori*, abisaajat – oma seisukohast enne otsuse vastuvõtmist, kui nii huvitatud isikutele kui ka liikmesriigile on antud võimalus esitada märkusi (eespool punktis 163 viidatud kohtuotsus Technische Glaswerke Ilmenau *vs.* komisjon, punkt 198).

169 Igal juhul tuleb rõhutada asjaolu, et hagejal paluti esitada omapoolsed märkused ning ta kasutas seda võimalust, esitades komisjonile üksikasjalikud märkused.

170 Ta märkis, et Terni tariif oli õiguspärane hüvitis, mida Ternil oli tulenevalt tema vara sundvõõrandamisest õigus saada ja mida ei saa seetõttu käsitada riigiabina. Ta kirjeldas selle tariifi arenemise protsessi, rõhutades asjaolu, et kõik tariifi kohaldamisaja pikendamised pärast 1991. aastat olid seotud teiste tootjate hüdroelektrikontsessioonide üldise uuendamisega ning olid seega kooskõlas põhimõttega, et Ternit ei tohiks diskrimineerida võrreldes teiste isetootjatega, kelle suhtes sundvõõrandamist ei kohaldatud ja kes saavad seeläbi jätkata elektri tootmist ja tarbimist madala hinnaga (vaidlustatud otsuse põhjendused 43 ja 44).

171 Hageja esitas seega ametliku uurimismenetluse raames argumendid, mille eesmärk oli tõendada, et Terni tariifi kohaldamisaja pikendamist tuli käsitada lahutamatu osana kriteeriumist, mis oli dekreedi nr 1165/63 artikliga 6 Ternile hüvitise määramise eesmärgil eelnevalt ette nähtud.

172 Just seda küsimust puudutab ka komisjoni otsus, kus ta peamise asjaoluna järeldas, et vaidlusalune meede kujutab endast riigiabi EÜ artikli 87 lõike 1 tähenduses. Seega väidab hageja ekslikult, et komisjon takistas tal „osaleda menetluses seoses selle esemeks oleva küsimusega" või et talt „võeti põhjendamatult õigus vaielda vastu ühenduse institutsiooni seisukohale seoses eelistariifi kohaldamisaja pikendamise õigusvastasusega riigiabi käsitlevate õigusnormide seisukohast".

173 Lisaks tuleb märkida, et hageja väide, mille kohaselt komisjon muutis 20. veebruari 2007. aasta kirjas taotletud teabele ning seega vaidlusalusele meetmele antud hinnangut menetluse käigus radikaalselt, eirab ametliku uurimismenetluse eset ning sellega on komisjoni 20. veebruari 2007. aasta teabenõuet tõlgendatud ebaadekvaatselt.

174 Komisjon pidas tõepoolest vajalikuks koguda teavet riigile riigistamise hetkel üle antud vara raamatupidamisliku väärtuse kohta. Kuid sellegipoolest ei ole selle näol tegemist 20. veebruari 2007. aasta kirjas sisalduva teabenõude ainsa esemega ja sõnastus, mille kohaselt taotletud andmed olid „vajalikud otsuse tegemiseks" kõnealuses asjas, tuleb asetada ametliku uurimismenetluse ja selle eesmärkide konteksti, milleks on võimaldada huvitatud pooltel oma arvamust avaldada ning komisjonil olla enne otsuse tegemist täielikult informeeritud juhtumi asjaoludest (vt selle kohta Euroopa Kohtu 20. märtsi 1984. aasta otsus kohtuasjas 84/82: Saksamaa *vs.* komisjon, EKL 1984, lk 1451, punkt 13).

175 Ametlikul uurimismenetlusel ei saa olla muud ulatust kui eespool kirjeldatu, ning eeskätt ei saa selle eesmärk olla lõpliku seisukoha võtmine mõningate toimiku elementide kohta enne lõpliku otsuse vastuvõtmist.

176 20. veebruari 2007. aasta kirjast ei saa – vastupidi hageja väidetele – järeldada, et komisjon käsitas „eelistariifi riigiabina määratlemise küsimuse lahendamise seisukohast otsustavana seda, et peab olema tõendatud, et selle hüvitise (korrigeeritud) väärtus oli võrdne või väiksem sundvõõrandatud vara väärtusest". See väide tuleneb nimetatud kirja sõnastuse väärast tõlgendamisest.

177 Komisjon ei ole igal juhul Itaalia ametiasutustele ja Terni äriühingutele kunagi mõista andnud, et ta hindab Terni tariifi adekvaatsust tagantjärele, ilma et ta uuriks, kas selle tariifi kohaldamisaja pikendamine vaidlusaluse meetmega võis olla õigustatud 1962. aasta sundvõõrandamise hüvitamisega Ternile.

178 Eelnevatest kaalutlustest lähtudes tuleb hageja kaitseõiguste rikkumisele tuginev väide tagasi lükata.

179 Teiseks väidab hageja, et isegi kui nõustuda (*quod non*) huvitatud isikute kaitseõiguste piiratusega määruse nr 659/1999 alusel algatatud menetluse raames, on vaidlustatud otsus igal juhul õigusvastane, sest vaidlustatud otsuse kirjeldav osa, põhjendused ning resolutsioon on omavahel ilmselgelt vastuolus.

180 Komisjoni väitel on see etteheide vastuvõetamatu, kuna rikutud on kodukorra artikli 48 lõiget 2, mis näeb ette, et menetluse käigus ei või esitada uusi väiteid, kui need ei tugine faktilistele ja õiguslikele asjaoludele, mis on tulnud ilmsiks menetluse käigus.

181 Tuleb siiski märkida, et nimetatud etteheidet ei saa käsitada uuena, kuivõrd seda on juba mainitud hagiavalduses. Komisjoni vastuvõetamatuse vastuväide tuleb seega tagasi lükata.

182 Etteheite täpset ulatust on sellegipoolest raske määratleda, sest ainuüksi väide, et „otsuse kirjeldav osa, põhjendused ning resolutsioon on omavahel ilmselgelt vastuolus", ei võimalda välja tuua konkreetset õigusvastast aspekti, mis viitaks mõne liidu õigusnormi või üldpõhimõtte võimalikule rikkumisele komisjoni poolt.

183 Repliigis on pärast etteheite tegemist täpsustatud järgmist: „[n]imelt ei antud menetlusest huvitatud isikutele asjakohaseid tagatisi, mis oleksid võimaldanud neil esitada menetlust läbiviivale organile (komisjon) vastuväiteid seoses asjaoluga, mille kohta hiljem tuli välja, et see oli otsuse vastuvõtmisel olulise tähtsusega". Need argumendid annavad tunnistust sellest, et kõnealune etteheide ei ole erinev sellest, mis tugineb hageja kaitseõiguste rikkumisele ning mis käesoleva otsuse punktis 178 tagasi lükati.

184 Lõpetuseks tuleb märkida, et repliigis on märgitud, et „komisjon on igal juhul rikkunud ametliku uurimismenetluse raames tõsiselt menetlusnorme ja seda nii Itaalia Vabariiki kui ka hagejat puudutavas osas, kellelt võeti põhjendamatult õigus vaielda vastu […] institutsiooni seisukohale seoses eelistariifi kohaldamisaja pikendamise õigusvastasusega riigiabi käsitlevate õigusnormide seisukohast".

185 Kuivõrd hageja soovis esitada Itaalia Vabariigi kaitseõiguste rikkumisele tugineva väite, tuleb nimetatud väide vastuvõetamatuse ja igal juhul põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

186 Nimelt tuleb meelde tuletada, et kaitseõiguste rikkumine on oma olemuselt subjektiivsete õiguste rikkumine (vt Üldkohtu 8. juuli 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-67/00, T-68/00, T-71/00 ja T-78/00: JFE Engineering jt *vs.* komisjon, EKL 2004, lk II-2501, punkt 425 ja seal viidatud kohtupraktika), millele saab seega tugineda asjaomane liikmesriik ise (vt selle kohta eespool punktis 167 viidatud kohtuotsus Technische Glaswerke Ilmenau *vs.* komisjon, punkt 203).

187 Seega ei ole käesolevas kohtuasjas vastuvõetav hageja väide, et on rikutud asjassepuutuva liikmesriigi, antud juhul Itaalia Vabariigi kaitseõigusi.

188 Isegi kui selline väide oleks vastuvõetav, ei saa seda pidada põhjendatuks.

189 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldab kaitseõiguste tagamise põhimõte seda, et asjassepuutuvale liikmesriigile antakse võimalus tõhusalt teada anda oma vaatepunkt kolmandate huvitatud isikute poolt EÜ artikli 88 lõike 2 alusel esitatud märkuste kohta, millega komisjon kavatseb põhistada oma otsust. Kui liikmesriigile ei antud võimalust nende märkuste osas seisukohta võtta, ei või komisjon neid selle riigi vastu tehtud otsuses kasutada. Sellegipoolest toob selliste kaitseõiguste rikkumine otsuse tühistamise kaasa vaid siis, kui ilma rikkumiseta oleks menetlus võinud lõppeda teisiti (Euroopa Kohtu 11. novembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 259/85: Prantsusmaa *vs.* komisjon, EKL 1987, lk 4393, punktid 12 ja 13, ning 14. veebruari 1990. aasta otsus kohtuasjas C-301/87: Prantsusmaa *vs.* komisjon, EKL 1990, lk I-307, punktid 29–31).

190 Käesoleval juhul tuleb üksnes nentida, et komisjonile ei ole ette heidetud asjaolu, et ta oleks vaidlustatud otsust põhistanud kolmandate huvitatud isikute märkustega, mille osas Itaalia Vabariigile ei ole antud võimalust oma vaatepunkti teada anda. Vastavalt

EÜ artikli 88 lõike 2 ning määruse nr 659/1999 artikli 6 lõike 2 nõuetele anti Itaalia Vabariigile võimalus esitada omapoolsed märkused menetluse algatamise otsuse kohta ning talle edastati huvitatud isikute poolt selles kontekstis esitatud märkused, millele ta reageeris 22. detsembri 2006. aasta kirjas (vaidlustatud otsuse põhjendus 6).

191 Hageja väidab, et kuivõrd komisjon ei andnud Itaalia Vabariigile teada oma 20. veebruari 2007. aasta kirjas taotletud teabele ning seega vaidlusalusele meetmele antud hinnangu radikaalsest muutusest menetluse käigus, ei võimaldanud komisjon Itaalia Vabariigil – nagu ka hagejal – ametliku uurimismenetluse raames vastu vaielda komisjoni seisukohale, mille kohaselt Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine oli riigiabi käsitlevate sätete seisukohast õigusvastane.

192 On oluline rõhutada, et komisjonile ametliku uurimismenetluse raames esitatud märkuste raames viitas Itaalia Vabariik asjaolule, et nii algne tariifsete soodustuste kord, mis kujutas endast õiguspärast hüvitist Terni vara sundvõõrandamise eest, kui ka selle kohaldamisaja pikendamised ei kujuta endast riigiabi. Selle väite toetuseks tsiteeris ta mitut Euroopa Kohtu otsust, mille kohaselt teatavaid ettevõtjatele makstavate hüvitiste vorme, eeskätt kahju tekitamise ja üldist majandushuvi pakkuvate teenuste korral, ei käsitata abina (vaidlustatud otsuse põhjendus 58).

193 Vaidlustatud otsuse põhjenduses 59 on lisaks täpsustatud järgmist:

„Seoses Terni tariifi riigiabina heakskiitmisega rõhutab Itaalia [Vabariik], et seadusest nr 9/91, millega kehtestati tariifi kohaldamisaja esimene pikendamine, teavitati

nõuetekohaselt komisjoni, kes selle heaks kiitis. Tariifi kohaldamisaja hilisemad pikendamised, mis tulenevad hüdroelektrikontsessioonide kehtivusaja pikendamisest hüdroelektritootjate jaoks, järgivad sama loogikat, mida komisjon ei ole kordagi vaidlustanud. Seetõttu ei tuleks Itaalia [Vabariigi] arvates Terni tariifi olemasoleva abina käsitada."

194 Itaalia Vabariik on seega ametliku uurimismenetluse raames andnud selgelt teada oma vaatepunkti seoses vaidlusaluse meetme hüvitava laadiga.

195 Lisaks sellele eirab hageja käesoleva kohtuotsuse punktis 191 esitatud väide ametliku uurimismenetluse eset ning sellega on komisjoni 20. veebruari 2007. aasta teabenõuet tõlgendatud ebaadekvaatselt, nagu eespool märgitud.

196 Lõpetuseks tuleb meelde tuletada, et riigiabi puudutavatest sätetest ega kohtupraktikast ei tulene komisjoni kohustust kuulata riigiabi saaja ära küsimuses, mis puudutab tema õiguslikku hinnangut kõnealusele meetmele või teavitada asjaomast liikmesriiki – ja, *a fortiriori*, abisaajat – oma seisukohast enne otsuse vastuvõtmist, kui nii huvitatud isikutele kui ka liikmesriigile on antud võimalus oma märkusi esitada (eespool punktis 163 viidatud kohtuotsus Technische Glaswerke Ilmenau *vs.* komisjon, punkt 198).

Itaalia ametiasutuste poolt esitatud majandusuuringu hindamisel tehtud ilmne viga

– Poolte argumendid

197 Hageja märgib, et komisjon vaidlustab Itaalia ametiasutuste poolt esitatud uuringu kehtivuse kahest aspektist.

198 Esiteks olevat selles uuringus ülehinnatud sundvõõrandatud käitiste väärtust, jättes arvestamata asjaolu, et need käitised ja nendega seotud vara oleks tulnud kontsessiooni tähtaja möödumisel riigile tagastada.

199 Hageja väidab, et sundvõõrandatud vara väärtuse arvutamisel Terni aastaeelarvete alusel lähtuti just nimelt sellest arvutusmeetodist, mille kasutamist komisjon nõudis, ning et eelarvete originaalid, mis olid notari poolt tõestatud, vastasid täielikult äriõigust ja raamatupidamist käsitlevatele sätetele, sh kohustusele „amortiseerida" proportsionaalselt vara väärtust, arvestades kontsessioonide järelejäävat kestust.

200 Lisaks sellele, et komisjoni arutluskäik viiks poolte tõendamiskoormise ümberpööramiseni, ei arvesta see asjaoluga, et juhul kui sundvõõrandamist ei oleks toimunud, oleks Terni hüdroelektrikontsessioone korduvalt pikendatud 31. detsembrini 2020, nagu seda tehti hüdroelektrikontsessioonidega kõigi teiste selliste isetootjate puhul, kelle suhtes sundvõõrandamist ei kohaldatud.

201 Teiseks väidab hageja, et komisjoni arvates alahinnatakse kõnealuses uuringus Terni tariifi kohaldamisest tuleneva eelise väärtust, sest selle tariifse eelise arvutamiseks oleks tulnud Terni poolt tegelikult makstud summasid võrrelda tariifiga, mida tavaliselt maksab ettevõtja, kes ei ole isetootja ning kelle tarbimine on sarnane nimetatud äriühingu tarbimisega.

202 Hageja väidab, et Terni ja tema õigusjärglaste suhtes ei kohaldata vastavalt seadusest nr 1643/62 ja selle rakendusdekreedist eraldiseisvatele ning hilisematele õigus- ja haldusnormidele teatud tariifseid elemente (sh termilist täiendavat maksu), kuid see põhineb teiste isetootjatega võrdlemise loogikal, mis on mainitud seaduse aluseks. Seega oleks väär väita, et saadud eeliste väärtuse hindamiseks tuli Terni tariifi võrrelda „tavatariifiga" (mis hõlmab termilist täiendavat maksu), mida pidi maksma ettevõtja, kes ei ole isetootja. Sama arutluskäik kehtib „hüvitava tulu" arvutamise korral, mida Terni äriühingud aastatel 2000– 2006 elektrienergia sektori tasakaalustusfondist väidetavalt said.

203 Seega oleks hageja arvates tulnud tulu arvestada lähtudes hinnast, mida Terni äriühingud oleksid igal juhul pidanud maksma eespool viidatud sätete alusel (mis on Terni tariifist eraldiseisvad), mitte elektrituru tavalise hinna alusel, nagu väidab ekslikult komisjon.

204 Komisjon tuletab meelde, et ta uuris Itaalia ametiasutuste esitatud uuringut sisulisest küljest üksnes n-ö teise võimalusena ning et kui tema järeldus uuringu asjakohatuse kohta leiab kinnitust, siis on käesoleva väite teises osas viidatud argumendid igal juhul tulemusetud.

205 Ta rõhutab, et hageja ei ole vaidlustanud vaidlustatud otsuse põhjenduses 90 esitatud seisukohta, mille kohaselt „varade raamatupidamislikuks väärtuseks [võetakse uuringus] lihtsalt Terni 1962. aasta […] eelarve kirje „masinad ja seadmed" ning järgmise aasta sama kirje vahe", samas kui „puuduvad kindlad tõendid selle kohta, et see vahe tuleneb ainult hüdroelektrijaama kaotusest". See vastuväide on tema arvates piisav selleks, et tõendada uuringu vähest usaldusväärsust, kuivõrd ei ole tõendatud, et hüvitise adekvaatsust oleks uuritud üksnes sundvõõrandatud hüdroelektrikäitiseid silmas pidades.

206 Komisjon väidab, et Itaalia ametiasutuste esitatud uuringus ei ole täpsustatud, kas Terni 1963. aasta eelarvest tuleneva käitiste väärtuse puhul oli arvestatud asjaoluga, et kontsessiooni tähtaja lõppemisel oleks suur osa neist käitistest tagastatud riigile. Kahtlusi selles olulises küsimuses ei kõrvalda hageja formaalne märkus, et eelarve on notari poolt tõestatud. Mis puudutab hageja väidet selle kohta, et kui sundvõõrandamist ei oleks läbi viidud, oleks Terni hüdroelektrikontsessiooni pikendatud kuni 2020. aasta detsembrini, siis väidab komisjon, et 1962. aastal sundvõõrandatud vara väärtuse hindamiseks tuleb lähtuda sundvõõrandamise hetkel esinenud olukorrast ja sealjuures ei saa arvestada muudatustega, mis sundvõõrandamise puudumise korral oleksid võinud hiljem aset leida; lisaks sellele on 2020. aasta tähtaeg tema arvates igal juhul väär, sest seaduses nr 266/05 ette nähtud hüdroelektrikontsessioonide pikendamine 2020. aastani tunnistati põhiseadusvastaseks.

207 Mis puudutab tariifide võrdlevat analüüsi, siis väidab komisjon, et kõnealuses uuringus võetakse ekslikult lähtepunktiks isetootja makstav hind (tavalise turuhinna asemel), eirates seeläbi asjaolu, et Terni käsitamine virtuaalse isetootjana kuni 1992. aastani oli osaks sellele äriühingule määratud hüvitisest. Kui selle äriühingu suhtes oleks kohaldatud sundvõõrandamist ilma hüvitist maksmata, ei oleks teda samastatud „virtuaalse isetootjaga" ning ta oleks seega pidanud maksma elektri eest tavalist turuhinda (mitte isetooja poolt makstavat hinda, arvestades, et isetootja suhtes ei kohaldata

teatud tariifielemente). Seetõttu tuleb Ternile määratud hüvitise suuruse hindamiseks arvutada välja erinevus turuhinna (st hüvitamise puudumisel makstava hinna) ja sellele äriühingule (keda samastatakse virtuaalse isetootjaga) hüvitamise eesmärgil määratud soodustariifi vahel.

– Üldkohtu hinnang

208 Tuleb meelde tuletada, et komisjon uuris kõnealust uuringut sisulisest küljest üksnes n-ö teise võimalusena ning leidis peamiselt, et see uuring ei olnud asjakohane, sest hüvitusmehhanismi adekvaatsust tuleb tingimata hinnata eelnevalt, st sundvõõrandamise hetkel. Sellest vaatepunktist lähtudes järeldas komisjon, et algse hüvitava tariifimeetme kehtivusaja lõppemiseni – ja üksnes selle kuupäevani – ei olnud abisaajatele eeliseid antud, arvestades, et seda järeldust ei sea kahtluse alla tuludel ja kuludel põhinevad arvutused, mis on pealegi tehtud tagantjärele (vaidlustatud otsuse põhjendused 82–85).

209 Hageja ei vaidlusta sõnaselgelt seda komisjoni lähenemisviisi, mille kohaselt kõnealune uuring on vaidlusaluse meetme määratlemiseks riigiabi käsitlevate õigusnormide seisukohast *a priori* asjakohatu. Teise tühistamisväite raames viitas hageja üksnes menetlusnormide rikkumisele, mis tuleneb tema kaitseõiguste väidetavast rikkumisest.

210 Ta vaidlustas seevastu selle lähenemisviisi alusel tehtud järelduse põhjendatuse tühistamisväite raames, mis tugineb EÜ artikli 87 lõike 1 rikkumisele. Kuid tuleb meelde tuletada, et komisjon leidis õigesti, et 2005. aastal vaidlusaluse meetmega ette nähtud

Terni tariifi kehtivusaja pikendamine ei kujuta endast lahutamatut osa 1962. aasta sundvõõrandamise eest Ternile antud hüvitisest, ning ta tegi järelduse, et Terni äriühingutele kohaldatav soodustariif kujutas alates 1. jaanuarist 2005 endast riigiabi EÜ artikli 87 lõike 1 tähenduses.

211 Neil asjaoludel tuleb Itaalia ametiasutuste esitatud majandusuuringuga seonduva komisjoni ilmsele hindamisveale tuginev väide tulemusetuse tõttu tagasi lükata.

Väide EÜ artikli 88 lõike 3 rikkumise kohta

Poolte argumendid

212 Hageja väidab, et vaidlustatud otsus on õigusvastane, sest komisjon väidab, et Itaalia Vabariik rikkus vaidlustatud meetme rakendamisel EÜ artikli 88 lõiget 3 ning kohustas sellest tulenevalt nimetatud liikmesriiki seaduse nr 80/05 alusel makstud summad tagasi nõudma.

213 Ta märgib, et vaidlusaluse meetmega ei tunnistatud kehtetuks seadust nr 9/91, mis nägi ette Terni tariifi kohaldamisaja pikendamise 31. detsembrini 2007 koos tarnitavate koguste järkjärgulise vähendamisega aastatel 2002–2007, vaid hoopis „läks sellest kaugemale", kuivõrd sellega külmutati kogused, mille tarnimisele oli ettevõtjatel

õigus, vastavalt 31. detsembri 2004. aasta seisule ja pikendati nimetatud tariifi kohaldamisaega kuni 2010. aastani. Seega, kui vaidlusalune meede oleks õigusvastane, jääksid seaduse nr 9/91 sätted kohaldatavaks kuni nendes ette nähtud tähtajani. Kuid ettevaatusest võttis Autorità per l'energia elettrica e il gas (gaasi- ja elektrienergiaamet, edaspidi „AEEG") 2005. ja 2006. aastal rea otsuseid, et hagejatele ja teistele Terni äriühingutele tarnitaks Terni tariifiga üksnes kogused, mis on ette nähtud seaduses nr 9/91, mida komisjon on kontrollinud ja mille ta on heaks kiitnud.

214 Makseteadetest, mis hageja sai elektrienergia sektori tasakaalustusfondilt aastatel 2005–2007, tuleneb tema väitel, et kõik Tarni tariifi kohaldamisest tulenevad tagasimaksed olid alati toimunud, seda ka pärast seaduse nr 80/05 jõustumist ja ilma viiteta sellele sättele, mis annab hageja arvates tunnistust sellest, et hagejale vaidlusaluses meetmes ette nähtud summade maksmata jätmine tuleneb Itaalia ametiasutuste tahtest järgida EÜ artikli 88 lõikes 3 ette nähtud abi maksmise peatamise kohustust. Hageja väidab, et ta ei ole ei vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega päädinud menetluse jooksul ega pärast seda saanud mitte mingisuguseid summasid tariifikomponendi alusel, mille kohaldamisaega vaidlusaluse meetmega pikendati, vaid et saadud summad maksti talle seaduse nr 9/91 alusel.

215 Hageja märgib, et komisjon oli teadlik sellest, et hagejale 2007. aastani makstud summad kujutasid endast seaduse nr 9/91 alusel maksta tulevate summade ettemakset, nagu tuleneb tema väitel vaidlustatud otsuse põhjendustest 33–35 ja 162. Komisjoni väide, mille kohaselt see asjaolu ei saanud mõjutada vaidlustatud otsuse kehtivust ning seondus üksnes selle rakendamisega, on ilmselgelt ekslik. Ei saa eitada seda, et kui vaidlusalust meedet ei ole EÜ artikli 88 lõike 3 tähenduses tegelikult rakendatud, siis ei ole täidetud peamised tingimused, mis võimaldaksid tunnistada abi ebaseaduslikuks ja panna riigile kohustus see tagasi nõuda.

216 Lisaks sellele ei ole komisjoni tees, mille kohaselt abi maksmise peatamise kohustuse rikkumine tuleneb juba ainuüksi sellest, et vaidlusalune meede on avaldatud või jõustunud, vastuolus mitte üksnes EÜ artikli 88 lõike 3 grammatilise tõlgendusega, vaid ka selle keelu mõtte ning kasuliku mõjuga.

217 Hageja väitel on EÜ artikli 88 lõigete 2 ja 3 peamine eesmärk vältida siseturul selliseid võimalikke konkurentsimoonutusi, mis tulenevad abisaaja eelisest võrreldes tema konkurentidega, ja seda seni, kuni komisjon on võtnud vastu otsuse selle abi ühisturuga kokkusobivuse kohta. Abi maksmise peatamise kohustuse eesmärk on tagada ettevõtjate tegelik võrdne kohtlemine, kusjuures ettevõtja on soodsamas olukorras alles siis, kui liikmesriik rakendab abi enne seda, kui komisjon on kontrollinud selle kokkusobivust ühisturuga. Kuna hageja ei saanud vaidlusaluse meetmega ette nähtud summasid, siis ei olnud tal käesolevas asjas konkurentidega võrreldes mitte mingisugust eelist ning ühisturu konkurentsitingimusi ei ole moonutatud.

218 Komisjon märgib, et hageja ei eita seda, et vaidlusaluse meetmega ette nähtud Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine jõustus ilma, et sellest oleks eelnevalt teatatud, mistõttu rikuti EÜ artikli 88 lõike 3 nõudeid, ja tunnistab isegi, et AEEG võttis vastu Terni tariifile vastavate hüvitavate elementidega seonduvad konkreetsed rakendusmeetmed, lubades neid maksta tingimusel, et neist kasu saavad ettevõtjad annavad selleks erigarantii. Neil asjaoludel – isegi kui lähtuda eeldusest, et vaidlusaluses meetmes ette nähtud summasid ei makstud – ei muuda see midagi sellest aspektist, et nimetatud meetme rakendmisel rikuti eespool viidatud artiklis ette nähtud eelneva teatamise kohustust.

219 Vastupidi hageja väidetele on komisjoni selline seisukoht igati kooskõlas EÜ artikli 88 lõike 3 sõnastuse ja loogikaga. Kui niisugune abikava nagu vaidlusaluses meetmes ettenähtu jõustub, siis ei saa seda enam määratleda üksnes abi määramise „plaanina" nimetatud artikli tähenduses. Sellises olukorras oleks nimelt absurdne ning riigiabi eelneva kontrollimise süsteemi loogikaga vastuolus asuda seisukohale, et komisjon võib EÜ artikli 88 lõike 3 rikkumise tuvastada üksnes pärast seda, kui ta on kontrollinud, kas iga abisaaja ka tegelikult sai kasu kõnealusest korrast tulenevatest eelistest.

220 Kohtupraktikast tuleneb, et asjaolu, et hagejale ei makstud vaidlusaluses meetmes ette nähtud summasid, tuleb hinnata vaidlustatud otsuse rakendamisel ning see ei saa mõjutada otsuse õiguspärasust.

221 Komisjon rõhutab, et haldusmenetluse raames ei väidetud, et vaatamata vaidlusaluse meetme jõustumisele ei saanud hageja kasu sellest tulenevatest eelistest; see seletab vaidlustatud otsuses sisalduvat märkust selle kohta, et abi anti õigusvastaselt EÜ artikli 88 lõiget 3 rikkudes ning määrati selle tagastamine, millega seoses oli siiski öeldud, et vaidlustatud otsuse rakendamisel tuleb kontrollida, millises summas on eri abisaajad abi tegelikult saanud. Ta viitab väljakujunenud kohtupraktikale, mille kohaselt ei saa komisjonile ette heita selliste võimalike faktiliste või õiguslike asjaolude arvestamata jätmist, mida talle oleks võidud haldusmenetluse käigus esitada, kuid ei esitatud, kuna komisjonil ei ole kohustust omal algatusel ja ettenägelikkusest uurida, millised on asjaolud, mida oleks võidud talle esitada.

222 Lõpetuseks märgib komisjon, et hageja ei ole kuidagi tõendanud seda, et ta ei saanud vaidlusaluse meetmega antud eelistest kasu, ning et vaidlusaluse otsuse vastuvõtmise järgselt Itaalia ametiasutuste poolt esitatud andmetest tuleneb vastupidi, et

kokkuvõtlikult said Terni äriühingud Terni tariifi kohaldamisaja pikendamisest kasu, sest neile tehtud tagasimaksed olid seaduses nr 9/91 ettenähtust suuremad.

Üldkohtu hinnang

223 Vaidlustatud otsuse põhjendustest 118–132 tuleneb, et komisjon leidis, et vaidlustatud meedet tuleb käsitada uue abina alates 1. jaanuarist 2005 ning et kuna Itaalia Vabariik seaduse nr 80/05 artikli 11 lõikest 11 ei teatanud, oli abi ebaseaduslik.

224 Pärast seda, kui komisjon oli tuvastanud, et kõnealuse abi suhtes ei saa kohaldada ühtegi EÜ artiklis 87 ette nähtud erandit ning oli tunnistanud Terni tariifi teise pikendamise ühisturuga kokkusobimatuks (vaidlustatud otsuse põhjendus 147), märkis ta, et kõik kokkusobimatu abina hagejale, Cementirile ning Nuova Terni Industrie Chimiche seaduse nr 80/05 artikli 11 lõike 11 alusel alates 1. jaanuarist 2005 makstud summad tuleb tagasi nõuda koos intressidega (vaidlustatud otsuse põhjendus 160).

225 Vaidlustatud otsuse põhjendustes 161 ja 162 täpsustas komisjon veel järgmist:

„(161) Sellega seoses tuleks meenutada, et tagasinõudmise eesmärk on taastada konkurentsiolukord, mis eelnes ühisturuga kokkusobimatu abi andmisele. Terni äriühingute seaduse nr 80/[05] eelse konkurentsiolukorra kindlakstegemisel

tuleb arvesse võtta seaduses nr 9/91 sätestatud olemasolevat abimeedet, mis riigiabieeskirjade alusel kuni 2007. aastani heaks kiideti.

(162) Seetõttu leiab komisjon, et abisummad, millele saajatel oleks vastavalt seadusele nr 9/91 olnud õigus aastatel 2005, 2006 ja 2007, kui seadust nr 80/[05] ei oleks rakendatud, võib tagasinõutavatest summadest maha arvata, kui Itaalia [Vabariik] leiab, et abisaajatel oli siseriikliku õiguse raames õigus neid saada."

226 Hageja väidab, et kuna vaidlusalust meedet ei ole EÜ artikli 88 lõike 3 tähenduses tegelikult rakendatud, siis ei ole täidetud abi ebaseaduslikuks tunnistamist ja riigile selle tagasinõudmise kohustuse panemist võimaldavad peamised tingimused. Hageja väitel ei saanud ta vaidlusaluse meetmega pikendatud tariifikomponendi alusel mitte mingisuguseid summasid; 2007. aastani makstud summad kujutasid endast üksnes komisjoni poolt heaks kiidetud seaduse nr 9/91 alusel maksta tulevate summade ettemakset. Kuivõrd eelneva teatamise kohustust ei olnud rikutud ning tagasinõutavad summad puuduvad, siis on komisjon rikkunud EÜ artikli 88 lõiget 3, kui tunnistas abi ebaseaduslikuks ning määras selle tagastamise.

227 Sellise arutluskäiguga ei saa nõustuda

228 Tuleb meelde tuletada, et seoses uue abiga, mida liikmesriigid kavatsevad anda, on ette nähtud eelnev menetlus, mille puudumisel ei saa antavat abi käsitada nõuetekohase abina (vt Euroopa Kohtu 9. augusti 1994. aasta otsus kohtuasjas C-44/93: Namur-Les assurances du crédit, EKL 1994, lk I-3829, punkt 12, ja eespool punktis 162 viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Sytraval ja Brink's France, punkt 35).

229 Vastavalt EÜ artikli 88 lõikele 3 ning määruse nr 659/1999 artiklitele 2 ja 3 tuleb komisjonile teatada kõikidest uutest riigiabi määramise või muutmise plaanidest ja neid ei tohi enne rakendada, kui komisjon on andnud selleks kas vaikimisi või sõnaselgelt loa.

230 Liikmesriigid peavad seega täitma kahte üksteisest lahutamatut kohustust, milleks on kohustus abi määramise plaanist eelnevalt teatada ja kohustus oodata selliste plaanide rakendamisega seni, kuni komisjon võtab vastu otsuse meetme ühisturuga kokkusobivuse kohta.

231 Määruse nr 659/1999 artikli 1 punkti f kohaselt on ebaseaduslik abi selline „uus abi, mis on kehtestatud vastuolus asutamislepingu artikli [88] lõikega 3", st abi, mis on määratud komisjonile sellest eelnevalt teatamata või mida juhul, kui sellest on teatatud, makstakse enne seda, kui komisjon on teinud ettenähtud tähtajaks oma otsuse.

232 Käesolevas kohtuasjas on selge, et Terni tariifi kohaldamisaja teine pikendamine ei ole ette nähtud mitte seaduse eelnõus, vaid seaduse nr 80/05 artikli 11 lõikes 11 ning et Itaalia ametiasutused ei ole sellest komisjonile teatanud; selline olukord on iseloomulik EÜ artikli 88 lõike 3 rikkumisele.

233 Hageja väide, mille kohaselt ta ei saanud vaidlusaluse meetmega pikendatud tariifikomponendi alusel mitte mingisuguseid summasid, on selles osas asjakohatu.

234 Kohtupraktikast tuleneb nimelt, et abi saab käsitada antuna ka siis, kui abisaajale ei ole summat veel välja makstud.

235 Nii on Euroopa Kohus leidnud, et liikmesriik on rikkunud EÜ artikli 88 lõikest 3 tulenevaid kohustusi, kuna teatas meetmetest, millega kehtestati abikord, alles pärast nende vastuvõtmist seadusena (Euroopa Kohtu 27. märtsi 1984. aasta otsus kohtuasjas 169/82: komisjon *vs.* Itaalia, EKL 1984, lk 1603, punkt 11). Tuginedes selle sätte sõnastusele, leidis Üldkohus, et abimeetmetest tuleb komisjonile teatada siis, kui tegemist on alles plaanidega, st enne nende rakendamist ja siis, kui neid on veel võimalik komisjoni võimalike märkuste kohaselt muuta (Üldkohtu 16. septembri 1998. aasta otsus kohtuasjas T-188/95: Waterleiding Maatschappij *vs.* komisjon, EKL 1998, lk II-3713, punkt 118).

236 EÜ artikli 88 lõike 3 selline tõlgendus on kooskõlas nii sätte sõnastuse kui ka eesmärkidega, mida taoetletakse õigusaktiga, mille osaks see säte on; nimetatud eesmärgiks on tagada komisjonile võimalus teostada õigeaegselt ja üldistes huvides kontrolli kõikide plaanide üle abi määramise või muutmise kohta ning viia sel moel läbi ennetav uurimine (vt selle kohta 14. veebruari 1990. aasta otsus eespool punktis 189 viidatud kohtuasjas Prantsusmaa *vs.* komisjon, punkt 17). Riigiabi eelneva kontrollimise süsteemi loogikaga oleks vastuolus leida, et komisjon võib EÜ artikli 88 lõike 3 rikkumise tuvastada üksnes pärast seda, kui ta on kontrollinud, kas iga abisaaja ka tegelikult vaidlusalusest meetmest tulenevatest eelistest kasu sai.

237 Seega toimis komisjon õigesti, kui määratles vaidlusaluse meetme ebaseadusliku abina.

238 Vaidlustatud otsuse põhjenduses 147 teeb komisjon ka järelduse, et Terni tariifi kohaldamisaja teine pikendamine on ühisturuga kokkusobimatu, sest selle abi suhtes ei ole võimalik kohaldada ühtegi EÜ artiklis 87 ette nähtud erandit.

239 Määruse nr 659/1999 artikkel 14 näeb aga ette, et „[k]ui ebaseadusliku abi korral tehakse negatiivne otsus, nõuab komisjon, et kõnealune liikmesriik peab võtma kõik vajalikud meetmed, et abisaajalt abi tagasi saada". Selline sõnastus annab tunnistust abi tagasinõudmise süstemaatilisusest. Nii näeb vaidlustatud otsus ette, et Itaalia Vabariigi poolt hageja, Cementiri ja Nuova Terni Industrie Chimiche kasuks rakendatud riigiabi on ühisturuga kokkusobimatu (artikkel 1) ning et Itaalia Vabariik peab selle abi abisaajatelt tagasi nõudma (artikkel 2).

240 Hageja vaidlustab tagastamiskorralduse kehtivuse, väites, et talle 2007. aastani makstud summad kujutasid endast seaduse nr 9/91 alusel maksta tulevate summade ettemakset, millest komisjon oli teadlik, nagu annavad tunnistust vaidlustatud otsuse põhjendused 33–35 ja 162.

241 Esiteks tuleb rõhutada, et see, kui komisjoni teavitatakse haldusmenetluse raames sellest, et vaidlustatud abi ei olnud abisaajatele veel makstud, ei taga, et selliseid makseid ei tehtud hiljem, eeskätt teatamise hetke ja lõpliku otsuse teatavaks tegemise hetke vahel. Igal juhul ei saa komisjonile ette heita seda, et ta suurema õiguskindluse tagamiseks määratles selgelt oma otsuse konkreetsed tagajärjed (vt selle kohta Euroopa Kohtu 28. aprilli 1993. aasta otsus kohtuasjas C-364/90: Itaalia *vs.* komisjon, EKL 1993, lk I-2097, punktid 48 ja 49); seda tegi komisjon vaidlustatud otsuse põhjendustes 160–162.

242 Järgmiseks tuleb märkida, et vaidlustatud otsusest tuleneb, et pärast ametliku uurimismenetluse algatamist seadis AEEG otsusega nr 190/06 seaduse nr 80/05 kohaste maksete tingimuseks garantii, mis tuleb Terni äriühingutel anda abi tagasinõudmise riski katmiseks (vaidlustatud otsuse põhjendus 33).

243 Samas otsuses nägi AEEG alternatiivina ette võimaluse maksta 2006. aastal ettemaksena välja abisummad, mida oleks seaduse nr 9/91 alusel tulnud maksta kuni eelmise korra lõpuni (2007). Nende summade eest AEEG garantiid ei nõudnud. Selle võimaluse valisid Terni äriühingud ning AEEG rakendas seda (vaidlustatud otsuse põhjendus 34).

244 Komisjon täpsustab, et „[k]õik muud seaduse nr 80/[05] alusel Cassa Conguaglio [per il settore elettrico (elektrienergia sektori tasakaalustusfond)] poolt äriühingutele tehtud maksed" peale eelmises punktis nimetatud ettemaksete „on kaetud garantiiga" (vaidlustatud otsuse põhjendus 35).

245 Sellest tuleneb, et komisjon asus haldusmenetluse raames tema käsutuses oleva teabe alusel seisukohale, et hageja oli saanud abisummasid nii 2006. aastal seaduse nr 9/91 alusel makstavate ettemaksete kui ka seaduse nr 80/05 alusel. See seletab, miks komisjon nõudis juba makstud abi tagasinõudmist, täpsustades, et abisummad, millele saajatel oleks vastavalt seadusele nr 9/91 olnud õigus, „kui seadust nr 80/[05] ei oleks rakendatud", võib tagasinõutavatest summadest maha arvata (vaidlustatud otsuse põhjendus 162).

246 Oma kirjalikes dokumentides rõhutab komisjon asjaolu, et haldusmenetluse raames ei väitnud Itaalia ametiasutused ega hageja, et vaatamata vaidlusaluse meetme jõustumisele ei olnud Terni äriühingud sellest tulenevatest eelistest kasu saanud. Hageja kirjalikes dokumentides ei ole ühtegi sellist märget, mis võimaldaks komisjonil sellele väitele vastu vaielda.

247 Vastupidi, seda väidet kinnitab hagiavaldus, milles hageja heidab komisjonile ette uurimisviga, mis võimaldas tal tuvastada tagasinõutava summa puudumise. Nii väidab hageja, et komisjon ei pidanud vajalikuks „täpselt kontrollida, kas [Itaalia Vabariik] oli tõepoolest uut meedet rakendanud osas, milles see ületab summad, millele [hagejal] oli õigus seaduse nr 9/91 alusel (vajaduse korral garantii esitamise korral)".

248 Siinkohal tuleb meenutada, et vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale peab riigiabi küsimuses tehtud otsuse õiguspärasust hindama seda teavet arvesse võttes, mis oli komisjoni käsutuses otsuse tegemise hetkel (Euroopa Kohtu 13. juuni 2002. aasta otsus kohtuasjas C-382/99: Madalmaad *vs.* komisjon, EKL 2002, lk I-5163, punkt 49, ja eespool punktis 57 viidatud kohtuotsus Hispaania *vs.* komisjon, punkt 31).

249 Kuid käesolevas asjas ei ole tõendatud, et komisjon oleks vaidlustatud otsuse vastuvõtmise hetkel olnud teadlik sellest, et hagejale elektrienergia sektori tasakaalustusfondi poolt makstud summad põhinesid üksnes seadusel nr 9/91.

250 Lõpetuseks tuleb märkida, et liikmesriigi kohustus arvutada täpne tagasinõutav summa, eriti kui arvutamine sõltub teabest, mida liikmesriik ei ole komisjonile edastanud, on osa üldisemast lojaalse koostöö tegemise kohustusest, mis seob vastastikku komisjoni ja liikmesriike asutamislepingu riigiabi käsitlevate eeskirjade rakendamisel (eespool punktis 248 viidatud kohtuotsus Madalmaad *vs.* komisjon, punkt 91). Komisjonile ei saa ette heita selliste võimalike faktiliste või õiguslike asjaolude arvestamata jätmist, mida talle oleks võidud haldusmenetluse käigus esitada, kuid ei esitatud, kuna komisjonil ei ole kohustust omal algatusel ja ettenägelikkusest uurida, millised on asjaolud, mida oleks võidud talle esitada (Üldkohtu 14. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas T-109/01: Fleuren Compost *vs.* komisjon, EKL 2004, lk II-127, punkt 49).

251 Järelikult, isegi kui eeldada, et vastab tõele asjaolu, millele hageja viitab ning mis on ära toodud käesoleva kohtuotsuse punktis 249, ei saa see mõjutada vaidlustatud otsuse kehtivust, vaid üksnes abi tagasinõudmise korda (Üldkohtu 31. mai 2006. aasta otsus kohtuasjas T-354/99: Kuwait Petroleum (Nederland) *vs.* komisjon, EKL 2006, lk II-1475, punkt 68). Abi nõutakse üldiselt tagasi vastavate siseriiklike sätete alusel; seda siiski tingimusel, et neid sätteid kohaldatakse nii, et ühenduse õigusel põhinev tagasinõudmine ei muutu tegelikult võimatuks (Euroopa Kohtu eespool punktis 55 viidatud Tubemeuse'i kohtuotsus, punkt 61, ja 20. septembri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-5/89: komisjon *vs.* Saksamaa, EKL 1990, lk I-3437, punkt 12), ning selle rakendamisega seotud vaidluste lahendamine on siseriikliku kohtu pädevuses (eespool viidatud kohtuotsus Kuwait Petroleum (Nederland) *vs.* komisjon, punkt 68).

252 Eelnevatest kaalutlustest järeldub, et EÜ artikli 88 lõike 3 rikkumisele tuginev väide tuleb tagasi lükata.

Väide määruse nr 659/1999 artikli 14 lõike 1 ning õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumise kohta

Poolte argumendid

253 Hageja väidab, et määruse nr 659/1999 artikli 14 lõike 1 kohaselt „ei nõua [komisjon] abi tagastamist, kui see on vastuolus ühenduse õiguse üldpõhimõttega". Hageja leiab, et käesolevas kohtuasjas on vaidlustatud otsuses sisalduva tagastamiskorraldusega

rikutud õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet, millele saab vaatamata sellele, et seda tõlgendatakse riigiabi valdkonnas kitsendavalt, tugineda niisuguste erandlike tingimuste või asjaolude korral, millest lähtudes võib olla tekkinud ootus teatava – fiktiivse – õiguse olemasolu suhtes.

254 Komisjon ei saa tuletada ühest pretsedendist, mille kontekst oli käesoleva kohtuasja omast erinev, absoluutset ja üldist reeglit, mille kohaselt piirdub õiguspärase ootuse kaitse üksnes nende juhtumitega, mil haldusasutus on adressaadile andnud „konkreetseid tagatisi" sellise – fiktiivse – õiguse olemasolu osas.

255 Hageja õiguspärane ootus seoses Terni režiimiga tuleneb õiguslikku tähtsust omavate, kontrollitavate ja ühetähenduslike aktide ja tegude kogumist.

256 Hageja tuletab meelde, et Itaalia ametiasutused pikendasid Terni tariifi kohaldamisaega esimest korda seaduse nr 9/91 artikli 20 lõikega 4, et pikendada seda paralleelselt nende isetootjate hüdroelektrikontsessioonidega, kes olid 1962. aasta elektritööstuse riigistamisest „pääsenud", ning teatasid komisjonile sellest seadusest, et viimane uuriks seda riigiabi käsitlevate õigusnormide seisukohast.

257 Komisjon kiitis 6. augusti 1991. aasta otsusega seaduse nr 9/91 täies ulatuses ja vastuväiteid esitamata heaks. See otsus ei sisalda ühtegi põhjendust, milles määratletaks seaduse nr 9/91 artikli 20 lõikes 4 ette nähtud Terni tariifi pikendamine „kokkusobiva abina". Vastupidi, hageja väitel on komisjon selles otsuses väljendanud seisukohta, et ta oli otsustanud mitte esitada nimetatud seaduse sätete kohaldamisele vastuväited. Komisjon ei ole tõendanud oma väiteid, mille kohaselt 6. augusti 1991. aasta otsuses

ei märgitud, et seadusega nr 9/91 ette nähtud režiim ei kujuta endast abi, vaid tunnistati see ühisturuga kokkusobivaks.

258 Hageja väidab, et 6. augusti 1991. aasta otsuse vastuvõtmisele järgnes dialoog Itaalia ametiasutuste ja komisjoni vahel seoses komisjoni järelepärimisega seaduses nr 9/91 ette nähtud Terni tariifi kohaldamisaja pikendamise kohta; sellest annab tunnistust 19. septembri 1991. aasta kiri, mille Itaalia tööstus-, kaubandus- ja käsitööminister saatis Itaalia riiklike sekkumiste ministrile, ja faks, mille nõukogu eesistuja saatis 1991. aasta novembris Itaalia Vabariigi alalisele esindusele Euroopa ühenduste juures. Nendes kahes dokumendis vaidlustavad Itaalia ametiasutused asjaolu, et Terni tariifi kohaldamisaja pikendamist võib käsitada riigiabina. Komisjon ei esitanud nimetatud ametiasutuste järeldustele vastuväiteid, nõustudes seeläbi vaikimisi nende põhjendatusega.

259 See kirjavahetus, mis on 6. augusti 1991. aasta otsusest hilisem, räägib vastu komisjoni väitele, mille kohaselt nimetatud otsusega kiidetakse Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine heaks, kuna seda käsitati ühisturuga kokkusobiva abina. Komisjon ei ole väitnud muud, kui et eespool viidatud kirja ja faksi sisu on 6. augusti 1991. aasta otsuse vastuvõtmisega päädinud menetluse toimikust võimatu üles leida, ning Üldkohus peaks paluma tal esitada kirja, mis saadeti Itaalia Vabariigile tõenäoliselt 1991. aasta septembris ning milles käsitleti Terni tariifi kohaldamisaja pikendamise küsimust.

260 Hageja väidab, et 6. augusti 1991. aasta otsus, sellele järgnenud kirjavahetus ning komisjoni sellega seonduv nõustumine loovad „olukorra, mis võimaldab uskuda õiguse olemasolu". Sellisest olukorrast tulenevalt tekkis tal õiguspärane ootus Terni režiimi

hüvitava laadi säilimise suhtes ja seda isegi pärast selle tagantjärele ümbermääratlemist, mida tuleb pidada õiguspäraseks. Nendest kaalutlustest lähtudes on selle režiimi määratlemine riigiabina võimatu. Need elemendid võimaldavad tõendada selliste eriliste asjaolude olemasolu, millest tulenevalt hagejal ning Itaalia ametiasutustel oli usaldus selle vastu, et Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine, mis põhineb juba alguses otsustatud paralleelsusel virtuaalse isetootja ning hüdroelektrikontsessioonide omanikest isetootjate vahel, ei muuda Terni režiimi hüvitavat laadi.

261 Vaidlustatud otsuse põhjenduses 123 toodud komisjoni järeldus, mille kohaselt vaidlusaluse meetmega muudeti Terni tariifi arvutusmeetodit, ei lükka hageja arvates ümber eelmises punktis viidatud järeldust. Hageja on seisukohal, et asjaolude kogum, millest tulenevalt tal tekkis õiguspärane ootus, ei tulene mitte 1991. aastal ning seejärel 2005. aastal nimetatud tariifi määratlemiseks kehtestatud arvutusmeetodite samasusest, vaid asjaolust, et mõlemal juhul määratleti Ternile (ja tema õigusjärglastele) makstav hüvitis – vastavalt selle algsele kehtestamise põhjusele – tagantjärele õiguspäraselt uuesti, ning ka neil kahel juhul ei toonud selle hüvitava meetme tagantjärele uuesti määratlemine iseenesest kaasa selle meetme määratlemist abina. Komisjon ei arvesta asjaoluga, et see ümberarvutamise meetod on abi saavatele ettevõtjatele vähem soodus, kui see oli dekreedi nr 1165/63 kohaselt, ning selle ainus eesmärk on turul täheldatud elektrienergia hinna kõikumisega arvestamine teatud piirides, mis oli 1963. aastal ilmselgelt võimatu.

262 Hageja rõhutab, et ta usaldas heauskselt seda, et komisjon nõustus 1991. aastal otsustatud pikendamise hüvitava laadiga, ning tegi sellele tuginedes terasetööstuse sektoris Itaalia ametiasutustega sõlmitud vastastikuse mõistmise memorandumi alusel olulisi investeeringuid, kusjuures selles ette nähtud hüvitusmeetme kohaldamisaja pikendamine kujutas endast peamist vastutasu investeeringute ja töökohtade säilitamise osas võetud oluliste otsuste eest.

263 Ta väidab lõpetuseks, et eelistariifi võimalik tagasinõudmine oleks vastuolus ka maksiimiga *non venire contra factum proprium*, mis keelab komisjonil käituda samas küsimuses sisuliselt vasturääkivalt eriti just siis, kui tema käitumise põhjal on adressaatidel tekkinud veendumus, et esineb teatud õiguslik olukord. Õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte see aspekt keelab komisjonil käesoleval juhul muuta oma hinnangut seoses eelistariifi hüvitava laadiga.

264 Komisjon väidab, et kohtupraktikas on selgelt ja korduvalt kinnitatud, et õiguspärase ootuse kaitse põhimõttele saab tugineda üksnes haldusasutuse antud „konkreetsete tagatiste" korral, mitte ebaselgete asjaolude korral (nagu antud juhul), mis väidetavalt tekitasid täpsemalt määratlemata „õigusliku näilikkuse".

265 Hageja ei saa oma väites tugineda üksnes Itaalia eri ametiasutuste vahelisele kirjavahetusele. On selge, et isegi eeldusel, et komisjoni ja Itaalia ametiasutuste vahel toimus tõepoolest kirjavahetus, ei ole igal juhul võimalik asuda seisukohale, et see võis tekitada ootuse teatava – kuigi fiktiivse – õiguse olemasolu suhtes, millele hageja tugineb, kui ei ole teada komisjoni poolt saadetud võimalike dokumentide sisu, millest ei ole mingit jälge.

266 Hageja mainitud 19. septembri 1991. aasta kirjast näib tulenevat, et komisjon küsis Itaalia ametiasutustelt teavet seaduses nr 9/91 ette nähtud Terni tariifi kohaldamisaja pikendamise kohta. See element, mis ei toeta kuidagi hageja seisukohti, näib vastupidi viitavat sellele, et 6. augusti 1991. aasta otsuses ei võtnud komisjon konkreetselt seisukohta Terni tariifi kohaldamisaja pikendamise kohta, kuna vastasel juhul oleks selgituste küsimine olnud mõttetu.

267 Igal juhul ei saanud ükski 6. augusti 1991. aasta otsusega seonduv asjaolu anda Itaalia ametiasutustele või Terni äriühingutele alust arvata, et komisjon ei pea Terni tariifi kohaldamisaja pikendamist riigiabiks. Komisjon lisab, et lisaks eelistariifi kohaldamisaja pikendamisele muudeti vaidlusaluse meetmega ka täielikult selle tariifi arvutamiseks ette nähtud meetodit, ning ta tuletab sellest, et Terni äriühingud ei saanud seega – isegi seda olulist muudatust arvestades – asuda seisukohale, et vaidlusalust meedet peeti kaudselt silmas 6. augusti 1991. aasta otsuses, milles viidati seadusele nr 9/91.

Üldkohtu hinnang

268 Tuleb meelde tuletada, et vaidlusalune meede kehtestati sellest eelnevalt teatamata, rikkudes seeläbi EÜ artikli 88 lõiget 3.

269 Arvestades EÜ artikli 88 alusel komisjoni poolt läbiviidava riigiabi kontrolli kohustusliku laadiga, võivad abi saavad ettevõtjad reeglina toetuda õiguspärasele ootusele abi seaduslikkuse osas üksnes siis, kui abi andmisel on järgitud nimetatud artiklis ette nähtud menetlust. Hoolas ettevõtja peab suutma tavaliselt kindlaks teha, kas kõnealust menetlust on järgitud (Euroopa Kohtu eespool punktis 251 viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Saksamaa, punkt 14, ja 14. jaanuari 1997. aasta otsus kohtuasjas C-169/96: Hispaania *vs.* komisjon, EKL 1997, lk I-135, punkt 51; Üldkohtu 6. märtsi 2002. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-127/99, T-129/99 ja T-148/99: Diputación Foral de Álava jt *vs.* komisjon, EKL 2002, lk II-1275, punkt 235).

270 Eeskätt juhul, kui abi antakse komisjonile eelnevalt teatamata, mis on EÜ artikli 88 lõike 3 kohaselt ebaseaduslik, ei saa abisaajal sel momendil olla õiguspärast ootust, et kõnealuse abi andmine on nõuetekohane (Euroopa Kohtu 11. novembri 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-183/02 P ja C-187/02 P: Demesa ja Territorio Histórico de Álava *vs.* komisjon, EKL 2002, lk I-10609, punkt 45).

271 Kohtupraktikas ei ole siiski välistatud ebaseadusliku abi saajate võimalust tugineda abi tagastamise vaidlustamiseks erakorralistele asjaoludele, mis võisid neis olla tekitanud õiguspärase ootuse, et abi on õiguspärane (Euroopa Kohtu 10. juuni 1993. aasta otsus kohtuasjas C-183/91: komisjon *vs.* Kreeka, EKL 1993, lk I-3131, punkt 18, ja eespool punktis 270 viidatud kohtuotsus Demesa ja Territorio Histórico de Álava *vs.* komisjon, punkt 51; Üldkohtu 15. septembri 1998. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-126/96 ja T-127/96: BFM ja EFIM *vs.* komisjon, EKL 1998, lk II-3437, punkt 69).

272 On oluline täpsustada, et ebaseadusliku abi saajad võivad sellistele asjaoludele tugineda, nagu tuleneb Euroopa Kohtu 24. novembri 1987. aasta otsusest kohtuasjas 223/85: RSV *vs.* komisjon (EKL 1987, lk 4617, punkt 17).

273 Selles kohtuotsuses leidis Euroopa Kohus, et asjaolu, et komisjon viivitas otsustamisega, et abi oli ebaseaduslik ja tuli tühistada ja et liikmesriik pidi selle tagasi nõudma, võis teatud asjaoludel tekitada nimetatud abi saajates õiguspärase ootuse, mis võib välistada selle, et komisjon saaks kohustada liikmesriiki abi tagasi nõudma.

274 Sellest tuleneb, et erilised asjaolud võivad õigustada komisjoni otsuse tühistamist juhul, kui komisjon nende asjaoludega ei arvesta, ning et abisaaja võib ühenduse kohtus tugineda õiguspärasele ootusele.

275 Ühtlasi tuleb märkida seda, et määruse nr 659/1999 vastuvõtmisega loodi kokkusobimatu abi tagasinõudmist puudutavas osas uus olukord, mille kõiki õiguslikke tagajärgi tuleb arvesse võtta. Nimetatud määruse artikli 14 lõige 1 kinnitab tagasinõudmise süstemaatilisust (esimene lause), nähes samas ette erandi (teine lause) juhuks, kui see on vastuolus liidu õiguse üldpõhimõttega.

276 Seega on olemas teisese õiguse säte, millega komisjon peab oma otsuste tegemisel arvestama ning millest tulenevalt ta võib teatud juhtudel loobuda kokkusobimatu abi tagasinõudmise määramisest. Seega on vaieldamatu, et tagasinõudmise kohustust kehtestava otsuse osalise tühistamise nõude esitamisel võib tugineda selle sätte rikkumisele.

277 Nii on see käesolevas kohtuasjas, sest vaidlustatud otsuse põhjendustes 149–159 kontrollib komisjon selliste eriliste asjaolude esinemist, mis võisid olla tekitanud Terni äriühingutes õiguspärase ootuse vaidlustatud meetme õiguspärasuse suhtes, ning asus seisukohale, et sellised asjaolud puudusid, mille hageja vaidlustas, viidates just nimelt määruse nr 659/1999 artikli 14 ning õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumisele.

278 Mis puudutab selle väite põhjendatust, siis hageja argumendid ei tõenda selliste eriliste asjaolude olemasolu, mis oleksid võinud tekitada õiguspärase ootuse, et kõnealune abi on nõuetekohane või – nagu väidab hageja –, et vaidlusalune meede ei kujutanud endast riigiabi.

279 Nimelt on selge, et 6. augusti 1991. aasta otsus vastuväiteid mitte esitada põhineb määruse nr 659/1999 artikli 4 lõikes 3 toodud määratlusele vastaval olukorral, kus

komisjon pärast esialgset uurimist leiab, et teatatud meetme ühisturuga kokkusobivuse kohta, kuivõrd see jääb EÜ artikli 87 lõike 1 reguleerimisalasse, ei ole ilmnenud mingisuguseid kahtlusi, ja otsustab sellest tulenevalt, et nimetatud meede sobib ühisturuga kokku. Nimetatud otsuse sõnastus kinnitab komisjoni väidet, mille kohaselt seadusega nr 9/91 ette nähtud Terni tariifi kohaldamisaja pikendamise meede tunnistati selles otsuses kokkusobivaks abiks (vt eespool punkt 113).

280 Asjaolu, et 19. septembri 1991. aasta kirjast, mille Itaalia tööstus-, kaubandus- ja käsitööminister saatis Itaalia riiklike sekkumiste ministrile, tuleneb, et pärast 6. augusti 1991. aasta otsuse vastuvõtmist küsis komisjon Itaalia ametiasutustelt teavet seaduses nr 9/91 ette nähtud Terni tariifi kohaldamisaja pikendamise kohta, ei lükka seda järeldust ümber.

281 Nagu komisjon vaidlustatud otsuse põhjendustes 134 ja 135 märkis, tõendab see asjaolu pigem seda, et dokumendid, mille alusel komisjon 6. augusti 1991. aasta otsuse tegi, sisaldasid vaid riigiabi seisukohast oluliste seaduse nr 9/91 artiklite lühikirjeldust ja hinnangut, ning seaduse artikli 20 lõiget 4, millega Terni tariifi kohaldamisaega pikendati, ei olnud mainitud; see ei võimalda kindlalt välja selgitada, kas komisjon uuris Terni tariifi ja kavatses selle heaks kiita.

282 Igal juhul ei saa hageja õiguspärase ootuse aluseks olla üksnes komisjonipoolne teabenõue ja vaikimine pärast Itaalia ametiasutustelt vastuse saamist, kui eeldada, et see vastus komisjonile tõepoolest saadeti ning ta sai selle kätte.

283 Komisjoni käitumine 1991. aasta augustist novembrini võis hagejas tekitada teatud ebakindlust ning kahtlusi, kuid mitte enamat. Ainuüksi asjaolu, et seaduses nr 9/91 ette nähtud Terni tariifi kehtimisaja pikendamise meetme määratlemine riigiabina võis näida abisaajale kaheldav, ei ole mitte mingil juhul piisav, õigustamaks hageja õiguspärast ootust abi seaduslikkuse osas või seoses sellega, et vaidlusalune meede ei kujutanud endast riigiabi (vt selle kohta Üldkohtu 29. septembri 2000. aasta otsus kohtuasjas T-55/99: CETM *vs.* komisjon, EKL 2000, lk II-3207, punkt 128).

284 Nagu komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 154 märgib, hõlmab 6. augusti 1991. aasta otsus ainult seaduses nr 9/1991 sätestatud meedet, mistõttu selle meetme heakskiitmine ei saa tekitada õiguspärast ootust seadusega nr 80/05 kehtestatud uue abimeetme seaduslikkuse osas või seoses sellega, et selles ette nähtud Terni tariifi kohaldamisaja pikendamine ei kujuta endast abi.

285 Selles osas tuleb meelde tuletada, et seadusel nr 9/91 oli topelteesmärk, nimelt Terni tariifi kohaldamisaja ja isetootjate hüdroelektrikontsessioonide samaaegne pikendamine 2010. aastani ning ühtlasi Terni tariifi kohaldamise lõpetamine 2007. aasta lõpuks.

286 On tuvastatud, et vaidlusaluse meetmega katkestati esiteks Terni tariifi kohaldamise järkjärguline lõpetamine, nähes ette selle kohaldamine vähemalt 2010. aastani, ning teiseks muudeti täielikult selle tariifi arvutamiseks ette nähtud meetodit, nagu tuleneb vaidlustatud otsuse põhjendustest 123 ja 124.

287 Neil asjaoludel määratles komisjon vaidlusaluse meetme uue abina, mida hageja ei vaidlusta. Sellest meetmest oleks tulnud komisjonile vastavalt EÜ artikli 88 lõikele 3 teatada, mida ei tehtud.

288 Sellest tuleneb, et hageja ei saanud 6. augusti 1991. aasta otsusest ja komisjoni hilisemast käitumisest järeldada, et seadusega nr 80/05 kehtestatud uus pikendav meede ei olnud määratletav riigiabina EÜ artikli 87 tähenduses.

289 Neil asjaoludel tuleb tagasi lükata väide, mis tugineb määruse nr 659/1999 artikli 14 ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumisele.

290 Eespool esitatud põhjendustest lähtuvalt ning ilma et oleks vaja võtta taotletud menetlust korraldavaid meetmeid, tuleb hagi jätta tervikuna rahuldamata.

Kohtukulud

291 Kodukorra artikli 87 lõike 2 alusel on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna kohtuotsus on tehtud hageja kahjuks, tuleb kohtukulud vastavalt komisjoni nõudele välja mõista hagejalt.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ÜLDKOHUS (viies koda)

otsustab:

1. Jätta hagi rahuldamata.

2. Mõista kohtukulud välja ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni SpA-lt.

Vilaras Prek Ciucă

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 1. juulil 2010 Luxembourgis.

Allkirjad

Sisukord

Vaidluse aluseks olevad asjaolud ..... II - 3237

Menetlus ja poolte nõuded ..... II - 3243

Õiguslik käsitlus ..... II - 3245

Väide EÜ artikli 87 lõike 1 rikkumise kohta ..... II - 3246

Poolte argumendid ..... II - 3246

Üldkohtu hinnang ..... II - 3255

Väide menetlusnormide ning EÜ artiklite 87 ja 88 rikkumise kohta Itaalia ametiasutuste poolt esitatud majandusuuringu hindamisel tehtud ilmse vea tõttu ..... II - 3279

Menetlusnormide rikkumine ..... II - 3279

– Poolte argumendid ..... II - 3279

– Üldkohtu hinnang ..... II - 3283

Itaalia ametiasutuste poolt esitatud majandusuuringu hindamisel tehtud ilmne viga ..... II - 3294

– Poolte argumendid ..... II - 3294

– Üldkohtu hinnang ..... II - 3297

Väide EÜ artikli 88 lõike 3 rikkumise kohta ..... II - 3298

Poolte argumendid ..... II - 3298

Üldkohtu hinnang ..... II - 3302

Väide määruse nr 659/1999 artikli 14 lõike 1 ning õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumise kohta ..... II - 3309

Poolte argumendid ..... II - 3309

Üldkohtu hinnang ..... II - 3314

Kohtukulud ..... II - 3319